Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

In hoc corpore continentur tripartite historie ex Socrate Sozomeno et Theodorico in vnu[m] collecte et nuper de greco in latinu[m] translate libri numero duodecim ... Cassiodori senatoris iam ...

Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius

Augustensis, [ca. 5.II.]1472

Incipit liber primus feliciter

urn:nbn:de:bsz:31-323790

Visual Library

Incipiunt tituli libri primi,

Allocutio Sozomeni ad imperatorem Theodoſium. Ca· ·j·
Cur gentiles facilius q̄ hebrei fidē xp̄i perceperint. Ca· ·ij·
Que fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi et ex quibus priorū geſta collegerit· Ca· ·iij·
A quo tempore hiſtorie fecit inicium· quomodo Conſtātino ſignū ſit crucis oſtenſum· qui imperatores et ceſares ꝑ idē fuere tempus, Capitulum quartum,
Quomodo Conſtantinus chriſtianum dogma cognouerit· Et de miraculis crucis· Et morte maxencij· Ca· quintum·
De derogatiōe paganorū ɔtra Conſtātinum· Sextum·
De Conſtancio patre conſtantini· Capl'm vij·
Quō licinius fugatus vel chriſtianos fuerat perſecutus et nouiſſime victus· Capitulum viij·
De legibus quas conſtantinus pro chriſtianis protulit et de mutatione rituum paganoꝝ chriſtianorumq; prouectu et de victorijs eiꝰ et veneratione religionis· Nonum·
De diuerſis ɔfeſſoribus eorumq; conuerſatione· Decimum·
De diuerſis monachis et eorum inſtitutione· vndecimum·
Quomodo contra eccleſiam arrius ſit exortus· Duodecimum·
Epiſtola alexādri pontificis alexandrini ad vniuerſas eccleſias aduerſum arrium· xiij·
Eiuſdem ad alexandrum conſtantinopoleos epiſcopum· xiiij·
Ep'la arrij ad Euſebium· Capitulum· xv·
Epiſtola Euſebij epiſcopi tijri ad Paulinum· Ca· xvj·
De potentia nicomedienſis euſebij. Ca· decimumſeptimum
De meletianis· Et quomodo ſint ab eccleſia ſegregati· quia nolente alexandro arrium ſuſcipere per diuerſa loca arriani concilia celebrabant, Ca· Decimumoctauum,
Epiſtola conſtantini principis ad alexandrum pontificem alexandrinum et arriū per quam hortatus eſt vt reuerterentur ad pacem· Capitulum decimumnonū·
Quia tam pro arria queſtione q̄m ꝓ paſce die celebrari ɔciliū· xx

Expliciunt tituli primi libri,

Incipit liber primus feliciter, Allocutoria Sozomeni ad impatorē

Erunt antiquis principibus diligētie ſtudiū
uiſſe ut eis amatores quidem ornamentorum
purpuram atqꝫ coronā et his ſimilia prepa:
rarent, Librorum vero habentes intentiōem
circa quaſdam fabulas occupati conſcriptiōes
agerent que audientiū corda mulcerēt, Porro
bella ſectantes ; ut ſagittā oportune dirigerēt
beſtiam proſternerent· lanceam bene iacularent· aut equum decēter
aſcenderent, Preſtabantur enim ſinguli regalibus eorum ſtudentes
rebus illis que forent gratiſſima domināti, Alius itaqꝫ lapides pre:
cioſos dificile compertos offerebat, Alter tinctura purpure clariorē
Plurimi poemata aut diuerſas conſcriptiones inſinuabant, Aliꝰ
bonā cingula aut optimum armoꝝ pandebat vſum, Maxima vō
et imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa fore ;
ad quam tunc amantis intentio declinabat, De pietate autem que
eſt verus ornatus imperij nulli ſtudioſe quodāmodo ſermo fuit,
Sed tu potētiſſime theodoſi· ut complexiue dicam ; cunctam ſupera
ſti deo iuuante virtutem, Purpura ſiquidē corona qua videris xpī
inſpiciētes ; quia eſt maieſtatis ſignum circumdari pietatem tibi
et clementiam intrinſecus ſemper enutriūt vnde conſcriptores et pre:
fecti ac reliqui ſubiectoꝝ ; circa te tuosqꝫ laborant actus, Decerta:
tor autem poſitus iudex qꝫ libroꝝ non camerato eloq̄o caperis· aut
qualibet figura furtū pateris veritatis ; ſed ꝑfecte metiris vtrunqꝫ
ſermonem proprium aptās cauſe ; figuram quoqꝫ dictionis et par:
tes et ordinem et congruentiā et eloquium et compoſitionem et col:
lectiones et ſenſum et hiſtoriam profunde diſcutiēs, Compēſas aūt
recitantibus et tuo iudicio et fauoribus oportunis· nec non aureis
imaginibus et poſitione ſimulacroꝝ et donis et honoribus vniuer:
ſis, Qualem vero te circa recitantes prebes tales dudum fuerunt
iudices circa dulciloquum homerū· aut leuas circa ſimonidem aut
dioniſius ſicilie tirannus circa platonem ſocratis diſcipulum · aut
philippus macedo circa theopompum hiſtoriographum· aut ſeuerꝰ
ceſar circa appianum qui metris piſcium genera et naturas capti:
onem qꝫ narrauit, Crete ſiquidem mille numiſmata carmini com:
penſantes homerico ; et tanq̄m de excellentiſſima largitate gl'iantes

In publica ſtatua munera dſcripſerūt : aleuas autem et dioniſius et philippus nequaquam animo parciores fuere cretēſibꝫ de ſupba ſe republica philoſophia ꝗ iactantibꝫ · qui velociter illoꝝ ſtatuam imitari potuerāt niſi ope fuiſſent minores in munere. Seuerꝰ autē ceſar pro metrico poemate ꝑ verſū vno aureo donās appianū tātū prebuit de largitate miraculū : ut aurea carmina appiani hactenꝰ apud plurimos nominētur . Hec dona fuerūt olim amantium literas et doctrinā. Tu vero potētiſſime principū nullo prioꝝ excellentia minor inueniris · largitatibꝫ tuis circa dictiones exhibitis ſed michi videris nō incongrue talia facere · nam cum oēs virtutibus euiceris ſtudioſe ad crementū ſemꝑ q̄ tua ſunt euehis · quōꝫ hiſtoriā rerū olim geſtarū apud romanos et grecos integerrime cognouiſti ·

Aiunt etenī te ꝑ diē quidē exerceri armis et corpore · ſubiectorū ꝗ negocia diſceptare iudicare ſimul et agere · modo ſeorſum modo cōmuniter que ſunt agenda conſiderare · noctibus libris incumbere . Fertur autem tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare candelabrum arte mechanica factum · et ſponte fundens oleum ī lucernam ut nullus circa regalia conſtitutus in laboribus tuis cogatur affligi : et nature vim faciat ſomno repugnans. Sic equidem demēs et manſuetus circa proximos et circa oēs exiſtis · celeſtem regem tuum imitando patronum · cui gratum eſt ſuper iuſtos et iniuſtos pluere · et ſolem facere oriri · et alia ſimul inuidia recedente largiri. Per multā vero doctrinā audio te etiā lapidum ſcire naturas · poteſtates ꝗ radicum · effectus ꝗ curarum nō minꝰ ſalomone dauid filio, Magis autem potiorem virtutibus, Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus pietatem non cuſtodiuit ad terminum · que illi cauſa fuerat bonoꝝ et ſapientie , Tu vero o potentiſſime : negligentie obijciens rōnem videris nonſolum hominibus iuſte ſedetiā corpori et anime paſſionibus imperare. Si autem oportet et hoc dici : audio te etiam totiꝰ cibi vel poculi deſideria ſuperare : et neqꝫ poma dulcia · neqꝫ aliud quicquam ſpecioſum appetere niſi quantum ad tactum conuenit et ſolummodo ſapori congruerit · primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim vero eſtum · et frigus · ferre conſuetus : quotidianis exercitationibꝫ iam ipſam continentie putaris habere naturā Dudum ſiquidem in ponto ciuitatem eracliam ab hercule nōiatam

videre feſtinans et laborantē longe tempore ſubleuare· in eſtatis ar=
dore per bithiniam faciebas iter· ſole vero circa diem medium vehe=
menter urente· videns te quidam iter agentium ſudore multo ſimul
et puluere ſqualentē quaſi preſtaturus occurrēs· obtulit tibi poculū
valde perſpicuum et velut radijs emicantem ſuauiſſimum quendā
potum in eum mittēs et aquam frigidam ſuperfundens. Tu vero o
potentiſſime ſumens; Laudaſti quidem pro ſua magnanimitate
virum· et largitate principali poſt paululum cumulaſti, Sed cun=
ctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus et be=
atificantibus qui eſſet bibiturus eum; rurſus ei poculū reddidiſti·
precipiens ut quo vellet uteretur eo. Unde michi iuſte videtur tuis
virtutibus ſuperatum etiam alexandrum· de quo narratur ab eis qui opera
illius ammirantur quia ei dum per in aquoſa loca properaret cū
macedonibus· diligens quidam miles aquam inueniens hauſit et
obtulit ille vero non bibit ſed corpus infudit. Ut ergo abſolute dicatur
omnium priorum principiorem ſi dici phas eſt te vocare debemus·
ſecundum homerum, Alios etenim reges nichil dignū habuiſſe cōpimus
Alios autem ornaſſe una aut duabus rebus imperium, Tu autem
o ſereniſſime; omnes ſimul virtutes amplectens uniuerſos dinoſce=
ris euiciſſe pietate· clemētia· fortitudine· caſtitate· iuſticia· largitate
atque magnanimitate· dignitate imperiali conueniente, Sine ſan=
guine autem et purum a cede ſuper omniū priſcorum tuum cuncti
gloriantur imperium res ſtudioſas cum delectatione ſubiectos pre=
cipis edoceri; fauorē que et reuerentiam circa tuum amorem et com=
munem utilitatem cunctis oſtendere, Quapropter omnium horum
cauſa neceſſarium videtur michi eccleſiaſticam hiſtoriam dſcribēti
te primitus alloqui, Cui nanque potius hoc aſcribam· multorum ac
venerabilium virtutes utique narraturus· et ea que circa catholicā
eccleſiam prouenerunt· vel per quantas ipſa tranſiens tempeſtates
ad tuos parentum que tuorum portus acceſſerit; Age nunc omnia
ſciens omnemque virtutem habens· et precipue pietatem · quam eſſe
principium ſapientie ſermo diuinus docet, Suſcipe a me hanc ſcri=
pturam et libenter examina; tue que integritatis adiectiones et detra
ctiones adhibens tuis laboribus eam purga, Indubitanter enim
quodcunque tibi placuerit utile legentibus clarum que videbitur; nec

quilibet reprehendit ; quod tu quoqȝ probaueris. Procedit autez mea conſcriptio a tercio conſulatu criſpi et conſtantini ceſarum vſqȝ ad ſeptimumdecimum tuum, Viſumqȝ michi eſt bene ſe habere in nouem decisiones opus omne diuidere, Continebit autem primus et ſecundus tomus · ea que ſub principe conſtantino eccleſie prouenerunt. Tercius autem et quartus · que ſub eius filijs.

Quintus et ſextus · que ſub iuliano conſobrino filiorum maximi conſtantini et iouiniano · nec non valentiniano et valente geſta noſcuntur. Septimus autem et octauus nobis aperiet tom⁹ que ſub graciano et valentiniano fratribus acta ſunt · vſqȝ ad tp̄a imperij · iocundiſſimi aui tui theodoſij · quando ſcilicet veſter clementiſſime principum ſacratiſſimus pater archadius paterno ſuccedens imperio · vna cum pijſſimo patruo tuo honorio romanum orbem gubernare ſortitus eſt, Nonum vero librum chriſtiano ac venerabili veſtro apici dedicaui · quem deus ſempiterne cuſtodiat magnanimitate inconuertibili hoſtibus preualentem · et habentem ſub pedibus vniuerſos · et ad filiorum filios pium imperium dirigentem. Annuente chriſto cum quo deo et patri gloria vna cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum Amen.

Sozomeni allocutio in Theodoſium principem explicit.

Salam hermie Sozomeni tripertite hiſtorie, Capl'm Secundum

Cogitatio michi aliquando prouenit ; Cur putas alijs quidem hominibus velociter fuit circa deum verbum fides ? Hebrei autem incredibiles cum ab inicio diuina mandata perceperint ; etiam de chriſti preſentia et quomodo hec forent antequam fierent didicerint per prophetas, Abraham etenī princeps eorum generis et circumciſionis exiſtens ; inſpector et conuiua filij dei eſſe promeruit, Iſaac eius filius imitatione ſacrificij honoratus eſt ; tipo crucis a patre vinctus et oblatus altari · ſicuti contigit et in chriſti fieri paſſione · ut aiunt qui ſcripturas ſacras ītegerrime collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nunc exiſtente · nec non et tempus quo venit prenunciauit vbi ait · tunc deficere duces hebreorum ex genē iude principis tribus ei⁹ Significabat autem principatum herodis · qui cum idumeus eſſet genere paterno ; arabs autem a matre · commiſſa ei eſt gens iudeoꝝ

a ſenatu romano et ceſare ſimul auguſto Sed etiam quidam aliorꝫ
prophetarum clare chriſti generationem predicauerunt· et illum ſa-
crum ineffabilemq; conceptum · et matrem poſt partum virginem
permanentem et genus et patriam · alij vero paſſionem et reſurrec
cionem a mortuis et aſcēſionem in celos et euentum ſingularum ꝑ
ſignauerunt rerum. Sed hec quidem eos ignoraſſe ; ſcire poterit
qui ſacris libris incumbit. Joſephus autem mathathie filius atq;
ſacerdos vir apud iudeos nobiliſſimus· nec non et apud romanoſ
digniſſimus erit teſtis de veritate chriſti.· Vocare nanq; eum virū
non audet tanquam factorē inſignium operum ; magiſtrumq; ſer-
monum veracium ; chriſtum vō aperte nominat et pena crucis ad
iudicandum et tercia die apparuiſſe viuum ; et alia de eo infinita
miracula a prophetis ſanctis non ignorat eſſe predicta. Sed etiam
multos tunc extitiſſe quos elegit grecos atq; iudeos et permanere in
eius dilectione atq; gentem ab eo nominatam ; nequaq̄m defeciſſe
teſtatur. Et michi videtur quoniam hec referens quaſi clamare
videtur operibus deum eſſe chriſtum ; rerum quippe miracula ob-
ſtupeſcens. Cum autē hoc dixiſſet etiam ipſe medius tranſcucurrit
in nullo tamen contradicens credentibus in eum potiusq; ɔſentiēs

Hec igitur cogitanti michi ; digne mirabile viſum eſt · hebreos
etiam alios homines ad chriſtianitatem non potuiſſe conuerti. Nā
licet ſibilla et alia reſponſa apud gentiles· ea que ī chriſto erant vē-
tura predixerint ; nō tamen ob hoc omnes greci de incredulitate cul-
pandi ſunt, Pauci nanq; qui videbantur eruditores precipui huiꝰ-
modi prophecias intellexerunt plerunq; metricas exiſtentes et diſer
tioribus verbis prolatas ad populū, Erat itaq; ſicuti michi videt̄
ſupne prouidentie· ut ad concordiam futurorum nonſolum propiſ
prophetie ventura committereſtur ; ſedetiam ex parte gentilibus,
Veluti ſiquis melodie compoſitor · propter vtilitatem peregrini ſo-
ni alias cordas plectro diſcurrat aut ſup eas que ſunt adijciat aliaſ

Hebrei ſiquidem pluribus et manifeſtioribus prophecijs vtentes
In preſentia chriſti minores ſunt inuenti q̄m greci, Sed neq; hoc
extra rationem videbitur · cur ex alijs gentibus tantum eccleſia cre-
diderit, Primum quidem quoniam deo gratum eſt ex miraculis na
ſci mutationes in diuinis maximiſq; negocijs. Deinde· quia non

fortuitis virtutibus preſulum eius ab inicio deſperata reperitur eſſe
religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem
ſermonis diſertam non habuerint neqꝫ verbis aut probationibus
philoſophicis vterentur ad ſuadendū tamen non ob hoc minus ſtu
dium fuit eis. Sed exuti ſubſtantijs et bona propria contemnentes
atqꝫ nudati et velut ī alijs corporibus plurima peſſimaqꝫ tormenta
ſuſcipientes. et neqꝫ ciuitatum populis ſummiſſi. neqꝫ iudicum blā=
dimentis illecti neqꝫ terroribus forte deterriti. clarum fecerunt vni=
uerſis quoniam pro maximis premijs modica certamina ſuſtinerēt
Quapropter: neqꝫ ſuaſione verborum opus erat. dum per domos
et ciuitates ad credendum res ipſe compellerent que nequaquaꝫ pri
mitus videbantur audite. Capitulum Tercium.

Tanta ergo diuina atqꝫ mirabili mutatione per orbem terra=
rum facta ita ut et prior religio et leges patrie ſpernerent cru=
dele nimis erit calidonium quidem aprum. et marathonium taurū
et alia ſimilia ꝑ prouincias et ciuitates facta. aut fabulis deuulga=
ta: tanto nobilitari ſtudio ut multi grecorum et probatiſſimi con=
ſcriptores circa talia laboraſſent ſcribendi habentes ingenium me ꝰ
vim mee nō inferre nature et hiſtorie tripertite geſta narrare, Reor
enim quomodo argumento rei huius non ab hominibus inſtituto
conſcriptor quoqꝫ inopinabiliter apparebit non inops deo. Viſus
etenim ſum primo quidem hoc opus ab origine mundi digerere. ſꝫ
conſiderans quomodo et alij talia fecerunt vſqꝫ ad tempus ſuum io
eſt clemens et egeſippus viri ſapientiſſimi: ſucceſſionem ſequentes
apoſtolorum. affricanuſqꝫ conſcriptor et euſebius cognomine pam
phili vir in diuinis ſcripturis et grecorū poetis atqꝫ rhethorum ꝑ=
ſcrutator eruditiſſimus, Tunc ergo quecunqꝫ in eccleſijs contigerūt
poſt chriſti aſcenſionem ad celos vſqꝫ ad licinij deiectionem colligēs
In duobus redegi libris: nunc autem fauente deo que poſtea pro=
uenerunt aperire temptabo, Quo circa memorabo cauſas quibꝰ in=
terfui et a ſcientibus aut contemplantibus eas audiui tam in nr̄a
q̄m ante noſtram generationem geſtas. Ceterorum v̄o explanabo
noticiam ex legibus poſitis cauſa religionis. et ex concilijs per tp̄a
conſtitutis ac nouitatibus factis et imperialibus atqꝫ ſacerdotū epi=
ſtolis: quarum alie quidē hactenus in palacijs eccleſijſqꝫ cuſtodiūt

alie vero paſſim apud diligentes inueniuntur. Quarundam ra
tiones potius complecti in hoc opere me approbaui propter magni
tudinē lectionis ; ut ſenſus earum breuiꝰ indicetur ; niſi forte q̄dā
venire poſſint in dubium ; pro quibꝰ apud multos eſt diuerſa ſen-
tencia, Tunc enim ſiquamlibet ſcripturam inuenire potuero pro
pter probationem veritatis eam ponere nō ōmitto, Vt aũt nl'lꝰ
ignoratione rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem· ↄtrariaꝰ
legendo forſan epiſtolas. Sciendū eſt ; quomodo occaſione dogma
tis arriani·et eorum qui poſtea ſunt oborti diſcordantes inter alter-
utros preſules eccleſiarum ſinguli de quibus ſtudebant ſuis ↄſecta-
toribus ſcribebant et per concilia congregati decernebant que vellēt
Et ſibi cōntraria ſapientes ; per abſentiam ſe ſepe damnabant ; et
per tempora principes ac proceres eorum qua poterāt virtute flecte-
bant ; et ſibimet vnanimeſ faciebant ut eorum conſenſu recta colē
putarentur. Alij ſiquidem iſtis ; alij vero fauentes illis collectio
nem fecerunt epiſtolarum pro hereſi propria directarū & eas ſibi cō
trarias reliquerūt, Porro nobis difficile valde fuit ; ut inuenirēꝰ
omnia que de talibus prouenerunt, Quia vero precipua cura veri-
tatis habenda eſt propter hiſtorie puritatem ; neceſſarium mihi vi-
ſum eſt ; etiam literas huiuſmodi ut fuit poſſibile perſcrutari. Si
igitur etiam ſediciones eccleſiaſticas inter alterutros geſtas de preſu
latu vel de honore primatus proprie hereſeos explanauero non gra
ue aut male voluntatis eſſe videatur. Primo nanqꝫ ſicuti dictū
eſt conſcriptorem oīa decet veritati poſtponere ; deinde dogma eccīe
catholice veraciſſime declarare. Quod ſcilicet inuenitur ſepe quidē
aduerſariorum inſidijs impeditū et tamen quia diuinitꝰ roboratū
in propria manſiſſe virtute· et vniuerſas eccleſias atqꝫ populos ad
ſuam trāxiſſe veritatem, Cum itaqꝫ vellem ſi tamen doceret ea ſola
conſcribere que ad meam videbantur noticiam perueniſſe de eccleſia
in romano imperio conſtituta ; placuit tamē quantum valuero ut
etiam apud perſas et barbaros que ſunt geſta de religione ↄſcribā
Non autem abſurdum erit ab hiſtoria eccleſiaſtica ſi in hoc opere
etiam illi referantur· qui quondam patres et preceptores fuere mo-
nachorum aut qui poſt eōs per ſucceſſiones vtiles viſi ſunt hīc audi-
uimus atqꝫ probabiles. Non enim aut nos ingrati eſſe videbimur

taciturnitati tradentes virtutes eorũ aut illi exſortes erunt hu9 hiſtorie qui tante philoſophie exempla reliquerũt. Quibus venientes poſteri beatiſſimo et feliciſſimo fine potientur. Sed hec quidem· ſermo procedens· ut potuero obſeruabit. Conuertar nunc ad narrationẽ rerum · cooperatorem inuocans deum · hinc enim habebit preſens ſcriptura principiũ.

Quartum.

CRISPO ET CONSTANTINO CESARIBUS atq; conſulibus : romane quidem eccleſie ſiluestrius preſidebat. Alexandrine autem alexander et hieroſolimorum macharius Antiochie vero que eſt apud orientem poſt romanum nondum quiſq; fuerat ordinatus perſecutionibus ſcz prohibẽtibus. Non longo poſt tempore hi qui nicea collecti ſunt eloquijs ammirantes euſtachium dignum approbauerunt ſede appoſtolica preſidere. Et cum eſſet epiſcopus vicine beroti eum in antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo epiſcopi orientales quidem vſq; ad terminos egipti circa libiã commorantes non preſumebant aperte in eccleſias conuenire. Cum licinius fauorem quem in eos habuerat permutaſſet. Sed neq; per occidentem helladici vel macedones· et illirici licenter in religiõe durabant · propter conſtantinum qui princeps erat in his partibus romanorum. Huic enim viro et alia quidem plurima poſtea prouenisse percepimus quibus flexus eſt xpianorũ dogma venerari : precipue tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtenſum. Socrates

ET quoniam ad hec venimus : paulo latius aliquid referamus Cum diocletianus et maximianus herculeus priuatam elegiſſent vitam et maximinus galerius qui cum eis imperauerat tenẽs italiam duos ceſares feciſſet· et maximinum in oriente· et in italia ſeuerum. Tunc conſtantinus in britania patre mortuo ordinatur imperator · primo anno ducenteſime ſeptuageſime prime olimpiadis viceſima ſeptima die iulij menſis · rome vero a pretorianis militibus maxencius maximiani herculij filius inſtituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare : quod facẽ nequiuit. Poſt hec autem tharſo cilicie mortuus eſt. Porro ſeuerus rome contra maxencium veniens militum prodicione peremptus ẽ Maximinus autem galerius inſtituens licinium auguſtum moritur Proinde maxẽcius rome velut tirannus habebatur adulteria impudent

exercens et earū viros occidens, Quem volens conſtātinus opp̄mē et romanos a cladibus liberare ; cogitabat quem in bello deum hr̄et auxilio ; ſciens nihil prodeſſe deos quos dioclecianus venerabatur· et q: potius eius pater paganoꝝ ↄtempta religione felicit̄ aduixiſſꝫ

Sozomenus

IN his igitur ſollicitudinibus conſtitutus ; in ſomnio vidit crucis ſignum celo ſplendide collocatū. Mirantiq; viſionem aſtiterunt angeli dicentes, O conſtantine in hoc vince. Fertur autem et ipſum chriſtum apparuiſſe· eiq; ſignum monſtraſſe crucis ac precepiſſe· ut figuram ſimilem faceret · et in prelijs auxilium hoc haberet· quo victorie iura conquireret. Euſebius itaq; pamphili cum iureiurādo ip̄o imperatore dicente· audiſſe ſe refert ; quia circa meridiem declinante iam ſole crucis ſignum ex lumine factum et ſcripturam cōſertam ei dicentem · in hoc vince· vidiſſet ipſe et milites qui cum eo tunc eſſent. Pergenti nanq; aliqñ cum exercitu pariter hoc inquit ei miraculum ēſt oſtenſum. Dumq; cogitaret quid eſſet ; nox ſup̄uenit, Et dormienti xp̄s apparuit cum ſigno qđ vidit in celo. Iuſſit q; ut fieret eius ſigni figuratio que foret auxiliū ī congreſſionibus preliorum. Cumq; iam opus non eſſet interprete· ſꝫ aperte monſtratum imperatori fuiſſet quid de deo credere conueniret mox die facta ſacerdotes xp̄i conuocans de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros offerentes de xp̄o loquebanť· ſuaq; dicta ex propheticis comprobabant, Signum vero quod apparuerat ei dicebant tropheū eſſe victorie aduerſus infernum. Quam victoriā aſcendens in celos egit chriſtus crucifixus et mortuus et tercia die reſurgens ; ſcd̄um qđ ſperandum eſſe dixerunt quia poſt huius vite terminum circa finem ſeculi preſentis· omnes hoīes reſurgant et immortales exiſtant · alij quidē ad premia rerum quibus bene vixerūt · alij ad ſupplicia eo ꝙ ab eis mala ſint geſta ; eſſe tñ etiam in delictis que committunť hic occaſionem ſalutis · purificationemq; peccati ; nondum iniciatis quidē baptiſmatis adeptionem · ſecundum eccleſiaſticam legem iniciatis aūt cuſtodiam ne delinquant. Sed q̄a hoc agere omnino paucoꝝ ſanctorūq; virorum eſt· docebant purificationē quoq; ſcđam ex penitentia conſtitutam· clementem enim eē deum et veniam tribuere delinquētib; ſi penitentiā agētes ſtudeant eā opib; roborare.

HEc ſacerdotibꝰ explanare explanātibꝰ ammiratꝰ im: ꝟ
perator prophetias de chriſto ita ꝓmiſſas iuſſit viros eruditoꝝ
ex auro et lapidibus precioſis · in vexillum tranſformare ſignū qꝺ
labarum vocabat. Hoc enim ſignum bellicum inter alia precioſiꝰ
erat · eo qꝺ imperatorē precedere et adorari eum a militibꝰ moris eēt ·
Precipue conſtantinum reor nobiliſſimum decus imperij romani i
ſignum mutaſſe crucis · ut frequenti viſione atqꝫ cura deſueſcerent a
priori mori ſubijci · et eum ſolum arbitrarentur deum quem coleret
imperator vel quo duce atqꝫ auxiliatore uteretur aduerſus hoſtes.
Semper enim hoc ſignum ꝓponebatur ante ordines vniuerſos ; qꝺ
maxime laborātibꝰ aciebus in prelijs adeſſe precipiebat. Conſti :
tuit itaqꝫ certos ſigniferos qui in eo laborarent · Quorum opus erat
ut vicibus humeris cum veherent et omnes acies ita luſtrarent.

Fertur enim eo qꝺ aliqñ quidam ferens hoc ſignum repente hoſti
bus inuadentibus expauiſſet · dediſſetqꝫ illud alteri deuehendum.
Cumqꝫ ſe de prelio ſubtraxiſſet et iacula declinaſſet · ſubito percuſſus
interijt. Ille vero qui ſacrum ſuſcepit tropheum · multis ſe iaculan:
tibus permanſit illeſus. Mirabiliter enim diuina regente virtute
ſagitte hoſtium figebant in ſigno · a ſignifero autem inter pericla
protinus euolabant. Dicitur autem neqꝫ alium vnqꝫ huius ſigni
miniſtrum ut ſolet in bello vulnere mortuum aut cladem captiuita:
tis perpeſſum. Socrates.

COngreſſus igitur circa pontem milinum vicit ī flumine ne:
cato maxencio. Erat enim annus ſeptimus imperij conſtan:
tini. Inter hec dioclecianus ſolana defunctus eſt. vj · Sozome.

NOn autem ignoro · quia greci referunt conſtantinū eo qꝺ ali :
quos genere proximos occidiſſet et cooperator extitiſſet in ne :
ce filij ſui criſpi penitētia ductum de purificatione conſuluiſſe phi :
loſophum ſoſipatrum qui tempore illo preerat in ſede plotini illumqꝫ
reſpondiſſe nullam in huiuſmodi delictis purgatiōem. Conſtanti
num vero hac in traditione turbatum inueniſſe epiſcopos · qui pe
nitentia ſeu baptiſmate promitterent · eum ab vniuerſo poſſe pur :
gari delicto. Tunc gauiſum in illis qui dixerant qꝺ volebat ammi
ratumqꝫ dogma · factum deinde chriſtianum et ad ſui ſimilitudinē
deduxiſſe ſubiectos. Mihi autē videntꝰ hec ficta ab his qui ſtudent

religioni chriſtiane detrahere. Criſpus etenim propter quem dicunt
conſtantinum eguiſſe purgatione viceſimo anno imperij paterni
defunctus eſt, Qui cum adhuc viueret : multas cum eo pro chriſti:
anis poſuit leges. Secundo quippe loco honoratus · imperij ceſar exi
ſtens ſicut etiam nunc principum nomina et tempora legibus ſub :
iecta teſtantur. Soſipatrum vero non eſt credibile ad colloquium
conſtantini venire potuiſſe ĩ ſola oceani circa brenum parte regnã:
tis. Propter contentionem vero contra maxencium habitã degebat
in italia · tunc romana reſpublica turbabatur : et non erat facile
ut britanni et galli conuenirent cum illis tunc apud quos conſtat
chriſtiana conſtantinum religione participatum niſi dum contra
maxencium caſtrametaretur et tranſiret ad romam . Teſtes autem
ſunt rurſus horum tempora nec non et leges quas ꝓ religiõe ſanxit
Vt autem concedamus facile potuiſſe principem loqui ſoſipatro aut
per epiſtolam ſuam conſuluiſſe pro quibus vellet : non eſt tñ veri:
ſimile ignoraſſe philoſophum qꝛ herculis alcmene purgat⁹ athenis
eſt poſt filij necem in cereris ſacris : et quia poſt hiphiti necem pe:
grinum et amicum iniuſte peremit. Cum igitur greci in huiuſ:
modi delictis purgationes annuncient · ſufficiant que dicta ſunt · et
accuſet de mendacio eos · qui ſoſipatrum contraria conſtantino re:
ſpondiſſe finxerunt Non enim credo hec ignoraſſe tunc nobiliſſimũ
apud grecos eruditione literarum. Septimum ·

Igitur eccleſie ſub regimine conſtantini alacriter regebant̃ et quoti
dianis diebus augebantur · fauente et vnanime principe multis
eius beneficijs eleuate, Quas etiam prius inconcuſſas dominus a
periculis turbiſqꝫ ſeruauit. Nam cũ perſecutiones diuerſas eccleſie
in alio terrarum orbe paterentur : ſolus conſtantinus cõſtantini pr̃
licenter chriſtianis ĩ ſua conſiſtere religiõe conceſſit. Deniqꝫ tale
aliquod miraculum et memoria dignum egiſſe cognoui. Is eniꝫ
probare volens quoſdam in ſuo palacio chriſtianos · ſi boni et ſoli:
di eſſent viri : euocans vniuerſos precepit dicens · ut ſi quidem ve:
nirent ad ſacrificandum et eius colerent deos circa eum eſſent : et in
ſuo cingulo ꝑmanerent : ſi vero refugerent egrederentur de palacio ·
gratias agentes quo minime punirentur, Cunqꝫ in utroqꝫ apparuiſ
ſent · alij quidem religionis deſertores · alij vero diuina preſentib⁹

preponentes·deliberauit eos amicos et conſiliarios uti qui in meli=
orib⁊ fideles conſtantesq̃ ꝑmanſerant·alios aūt velut effeminatos
auerſatos expulit a ſuo colloq̃o· credēs nunq̃ȝ eos circa ꝑncipem de=
uotos fore qui fuerīt dei ſui ſic paratiſſime proditores, Et ideo adhuc
ſupſtite conſtancio nō videbat̃ ɔtra legem quempiaȝ xp̄ianuȝ apud
eos· qui vltra italiaȝ galliasq̃ et brittanniaȝ et qui circa pirineum
habitabant montem vſq̃ȝ ad oceanū heſperiū. Cum vero con=
ſtantinus in ei⁹ ſucceſſiſſet imperiū·poti⁹ res ecc̄ie defloruerūt·maxē
cio enī herculij filio perempt⁹ · cum eius pars conſtantino ceſſiſſet·
iam licent̃ in religione vigebant qui circa tiberim fluuium et erida
num quē padū prouīciales appellāt cōmorabant̃· et qui circa aq̃leȝ
commanebāt, In quē ſermo fert̃ aduectā nauigio argo et ad tirnuȝ
pelagus fuiſſe perducta·argo naute enī ventū validū declinātes·nō
eodem nauigio in regreſſione ſūt vſi · ſed tranſeūtes mare qd̓ ſuper
ſcythas eſt per hec flumina venerūt ad terminos italie. Et hic hie=
mantes condiderūt ciuitatem que nuncupat̃ emona. Eſtate vero
ſupueniēte coopantib⁊ eis prouīcialib⁊ fere quadringēta ſtadia arte
mechanica trahentes argo per terram ad fluuiū aquilem deduxerūt
qui permiſcet̃ heridano. Heridanus aūt fauces hʒ̃ in italicuȝ mare
Poſt preliū itaq̃ȝ ciuile dardanij et macedones et qui circa hiſtrum
tunc morabāt̃· nec non et belſas et biliricoꝝ gens oīs ſub conſtanti=
no redacta eſt. Octauum·

P Orro licinius hinc fugat⁹ cum pri⁹ ſectator fuiſſet dogmatis
christiani·mutata volūtate plurimos ſacerdotum in ſue par=
tis afflixit imperio ; multos quideȝ et aliorū precipue tn̄ de collegio
militari·nimis enim erat christianis infeſtus ꝓpt̃ conſtantini belluȝ
eſtimans eum non poſſe contriſtari ꝓpt̃ calamitatem ſue religionis
ſimul etiam arbitratus q2 orarent et ſtuderent redigi·ſub illi⁹ ſolius
imperio. Sup hec aūt pugnatur⁹ denuo contra conſtantinū ſpeȝ vi
ctoris habebat ꝑ diuinationes et ſacrificia. Et ſeductus ab aliquib⁊
promittentib⁊ q2 bello vinceret conſtantinū·in paganitatem dūſa ſ
eſt. Deniq̃ȝ etiaȝ greci dicunt tūc eū expertū diuinatiōeȝ mileti ge=
minitq̃ȝ appollinis·Eiq̃ȝ conſulenti de bello reſpondiſſe demonium ꝑ
hos homeri verſus·O ſenex valde te iuuenes pugnatores obſeruant
tuaq̃ȝ vita ſoluta eſt · ſeuaq̃ȝ te ſenectus excipiet, Ex plīmis ergo

rebus viſum mihi eſt dogma xp̄ianoꝝ diuīa prouidentia conſtitiſſe
tantoq̄ꝫ ꝓceſſiſſe cremēto· maxime tn̄ ex ꝑſecutione gentiliuꝫ · futuro
nanq̄ꝫ licinio perſequi eccleſias in ſuo imperio conſtitutas· bellū in
bithinia factum eſt quo nouiſſime pugnauerūt inť alterutros ipſe et
conſtantinus tantoq̄ꝫ iamiam diuīo ſuffragio iutus ē conſtātinus
ut et ꝑ terrā et ꝑ mare vinceret inimicos. Et amiſſis licini⁹ pedeſtri:
bus et naualib⁹ ſemetipꝫ in nicomediam tradēt ꝫ priuatuſq̄ꝫ theſſa
lonice aliq̄nto tp̄e permanēt ibiq̄ꝫ ꝑimeret. Vir ergo ꝓmorijs im:
perij ſui prelijs alijs rebus valde prouect⁹ et ſororis conſtantini nu:
ptijs honorat⁹ huiuſmodi fine defunctus eſt. Nonum.

Onſtanttinus igiť dum ad eum ſolum omne romanorum ꝑ
uēniſſet imperiū edictis publicis vſus ē ꝫ ut oēs oriētales ſub
iecti impauide religiōez colerent xp̄i et diligēter diuinitati miniſtra:
rent· diuitatem quippe ſolaꝫ eā crederent q̄ et reuera eēt · et ſufficiēter
haberet omni tp̄e poteſtatem. Et quō qui talib⁹ ſtuderent oīa bona
vberrime eis accīderent et quecunq̄ꝫ aduerſa putarent cū meliori po
tius ſpe fruerent ꝫ qui vero circa deum delinquerent cōmuniť ſeorſū
in bellis et in pace oīa eis difficilia prouenirēt· gratiaſq̄ꝫ referēs nō
ſibimet arrogās adiecit in ea lege dicens· Quia miniſtrū oportunū
eum habere dignatus fuerit deus ſui conſilij· et a brittannico mari
vſq̄ꝫ ad loca orientis adduxerit eū· q̄tenus augeret xp̄iana religio·
Et qui ꝓpť dei culturam durabiliť permanſerūt in confeſſionibus
martirij clariorib⁹ ei⁹ honorib⁹ apparerent. Hec itaq̄ꝫ concionatus
et alia multa dicens per que credebat ſubiectos ad cultum religiōis
adducē infirma eē ſācīuit q̄ ɔͣ religiōez fuerāt cogitata vľ geſta ſub
ꝑſecutorib⁹ etiaꝫ remiſſiōezq̄ꝫ cūctos hr̄e decuit q̄ ꝓpť ɔfeſſiōez chriſti
migrare ī inſuľ aut alibi pꝛeť volūtatē ꝓpaꝫ ɔmorari viſi aut ī me
tallis affligi·aut publicis opib⁹·aut muliebrib⁹·aut lanificijs mi:
niſtrare aut dari curijs·cum curiales primitus nō fuiſſent, Eos autē
quos infames illi fecerāt ab infamia relaxauit. Milicia v̄o priua:
tos in ſua volūtate reliquit·vtrum eē in ſchemate quo fuerant·an
certe cum honorabili quiete liberam vellent hr̄e vacationez. Cunq̄ꝫ
omnes ad piorē libertatez et conſuetos honores reuocaſſet·etiā ſub:
ſtantias reformauit vniuerſis, Si qui verō morte damnati ſubſtā:
tia quoq̄ꝫ nudati ſūt· precepit ꝓximis genis eoꝝ deferēdas hēditates

Nullo aũt hoꝝ exiſtẽte vnãquãq; prouincialem eccliã ad ius here=
ditatis accedẽ ẽ ſiue apud p̃uatum ſiue apud publicum de tali ſub=
ſtantia eſſet aliquid reſtitueret. Eis aũt qui ex erario publico aliqͦd
comparauerãt aut donationes acceperãt· ſcđm poſſibilẽ decentemq;
modum ſe prouidere promiſit, Hec igiť ſicuti dictum eſt· imperatori
placuerũt ⁊ lege firmata ſũt· inſignitaq; omnia decenti fine ↄpleta
Chriſtiani vero tũc omnes romanoꝝ dignitates amminiſtrabãt
et de cetero cunctis ſacrificare negabať immolatiõibꝫ q; aut diuia=
tionibus non erat locus· ſ; nec idola dedicare· aut celebritates paga
nas agere iam licebat, Plura vero etiã p ciuitates gentium de
antiqua conſuetudine mutabantur. Ab illo deniq; tempoꝛe apud
egiptios nequãq; ſm̃ priores ſolemnitates ĩ paganorum templa cu
bitus· ſ; in ecclias magis offertur quo ſignificatur crementum aque
niliace. Apud romanos aũt tunc primũ monachoꝝ ſpectecula ſunt
remota. Apud phenicas vero qui in libano et heliopoli omorant
fas vlterius nõ fuit virgines fornicari anteq; legittimis iungerent
viris. Nempe ; poſt turpitudinem experimenti primi nefande erant
permixtionis. Sancte vero domus que quidẽ magnitudiẽm vide=
bantur hrẽ ſufficientem corrigebanť· alie vero cremẽto altitudinis ẽ
latitudinis augebanť. Alibi autẽ cum non eẽnt a fundamentis edi
ficate fulgebãt, Pecunias vero ex regijs theſauris imperatoꝝ afflu=
entius impendebat· ſcribẽs p ſingulas ciuitates epĩs atq; preſidibus
populoꝝ ut ſacerdotes ſicuti vellẽt iuberẽt iſti aũt iubẽtibꝫ obedirẽt·
quatenus cito pficereť opus, Letante ſiquidẽ eius imperio etiã
religio valde florebat et in tantũ etiã poſt bellũ contra liciniũ geſtũ
feliciſſimus fuit in prelijs aduerſus alienigenas preparatis· ut etiã
ſarmatas vinceret· et qui vocantur gothi tũc nouiſſime cauſa gr̃tie
apud eũ federa celebrarẽt. Hec aũt gens habitabat quidẽ tũc trans
fluuium hiſtrum. Cumq; eſſet ĩ bellis prona et multitudĩe atq; ma=
gnitudine corporum armis ſp exercitata alijs quidẽ barbaris preua
lebat ſolos aũt romanos habebat ſibimet repugnantes, Ferť ẽnĩ
etiam et hoc prelio demonſtratum conſtantino p ſigna vel ſomnia ;
quanta dei prouidentia regereť. Qui cũ ſupaſſet oĩa bella que ſub
eo ſunt geſta veluti repenſãs xp̃o· in eius religionis ſtudio · magis·
magiſq; feruebat· hãc ſolã fatendã et ſalutarẽ exiſtimare ſubiectos

iubens. Terraꝫ vero ſubditam ſibi ex vnaquaqꝫ ciuitate detrahens
publico certum vectigal eccleſijs prouincialibꝰ cleroqꝫ diſtribuit. Et
donationem validã in ꝑpetuum eſſe ſanciuit. Aſueſcens autem
milites ut ſicut ipſe deũ coleret ſigno crucis eoꝝ arma ſignabãt. In
regalibꝰ quoqꝫ oratoriũ fabricatus etiaꝫ tabernaculũ ad inſtar ecclie
circumferebat dum aduerſus hoſtes caſtrametaret̃. q̃tenus nec in
itinere degens ip̃e vel exercitus ſacro lumine priuarentur quo decẽt
laudari deum et orationes offerri. Sequebant̃ aũt parit̃ ſacerdotes
et diaconi tabernaculo ſeruiẽtes. qui ſ̃m legem ecclaſticaꝫ ſacrorum
ordines adimplebant. Ex illo aũt tempore romanorũ cohortes que
nunc numeri nuncupant̃ ſingule fecerũt tabernaculũ ꝓpꝛiũ et ſacer-
dotes atqꝫ diaconos ſeruientes diſtributos habebãt. Diem vero q̃
dominicus vocitat̃. quem hebrei primũ vocãt. greci aũt ſoli diſtribu
unt et q̃ ante ſeptimum eſt. ſanciuit a iudicijs alijsqꝫ cauſis vniuer
ſos hr̃e vacationem et in eo tantũ orationibꝰ occupari. Honorabat
autem dominicum diem q̃a in eo xp̃s reſurrexit a mortuis. Alium
vero qꝛ in eo fuerat crucifixus. Maximaꝫ nanqꝫ culturam ſacratiſſi-
me crucis habebat tam pro his que ei proſpere prouenerãt eius auxi
lio in prelijs contra aduerſarios inſtitutis quam pro iudicio qđ ei di
uinitus pro ea videbat̃ oſtenſuꝫ. Deniqꝫ ſuppliciũ crucis qđ primit᷒
apud romanos erat in vſu lege prohibuit. In figurationibus autẽ
ſolidorũ et ĩ imaginibꝰ hoc ſignũ iuſſit inſcribi ſemper et figurari ut
teſtant̃ hactenus eius imagines hoc ſcemate decorate. In oĩbꝰ ſi-
quidem rebus precipue tamen ĩ legiſlationibꝰ ſtudebat placare diui-
nitatem. Apparet enim luxurioſas et valde fatuas ꝑmixtiones ante
eum non prohibitas tunc fuiſſe correctas. ſicut ex ip̃is quas poſuit
legibꝰ inuenitur. Sed nunc que ad honorem et ſtatum religionis
ab eo ſancita ſũt pandere neceſſariũ eſt cum partes eẽ ecclaſtice vide
ant̃ hiſtorie. Apud romanos dudũ lex fuit a viceſimo quinto an
no non habentes vxores prohibẽs a priuilegijs habẽtium coniuges
Sed et alia multa iubens ut nihil de teſtamento lucrarent̃. licet ge-
neris proximitate conſiſterent. Qui vero filios nõ habuiſſent me-
dietatem relictoꝝ ſibimet ammittebant. Poſuerũt aũt has leges an
tiqui volentes romam eſſe populoſam omnemqꝫ ſubiectam terram
Et qꝛ nõ mltũ añ has leges plĩmos ĩ ciuilibus bellis ammiſerant.

Videns igitur imperator idcirco male tractari eos qui propt̄ deum
virginitati et ſine liberis eſſe ſtudebant. fatuum iudicauit diligētia
et ſtudio hominum videri eorum augeri genus. cū natura ſꝑ ſupna
diſtributione diminutionem ſuſcipiat et augmentum. Et legē ꝑpl'o
propoſuit vniuerſo. quaten⁹ equalibꝫ priuilegijs fruerent̄. qui ſine
coniugibꝫ et liberis erāt. quibꝫ et illi qui hec ſe habere gaudebāt. Sꝫ
etiam amplı⁹ ſanciuit eos hr̄e qui ī cōtinentie virginitate degebāt
licenciam eis prebēs maſculis. feminiſqꝫ licet etate minoribus teſta
mentum facere contra communem legem. Omnes enim bene cogita
re iudicauit. quoꝝ opus eēt deum placare ſemper et philoſophie ve
raci vacare. Huı⁹ enī rei cauſa et antiqui romanoꝝ licenter teſtari
virgines veſtales etiāꝫ ſexto etatis curriculo decreuerūt. Indiciuꝫ
itaqꝫ maximum reuerentie pij principis circa religionem fuit. q̄a
vbiqꝫ amminiſtrantium ſentencias imperfectas eē voluit et ad epōꝝ
ꝑ appellationem refugiendum eſſe ſanciuit ſi qui vellent ciuiles iu-
dices refutare. Firmam vero illoꝝ ſentenciam iudicans potioremqꝫ
iudicans alioꝝ et tanquam ab imperatore prolatam ab oībꝫ obſer-
uandam et inouertibiles eſſe terminos ſynodales. Illud quoqꝫ nos
relinquere dignū nō eſt. qd̄ ꝓ utilitate ſancitum eſt eoꝝ qui in ecc̄ijs
manumittuntur cum propter ſubtilitatem legum etiam inuiti poſ-
ſeſſores difficultatem paterētur circa dationē melioris libertatis quā
ciuitatem romanam vocant. Tres poſuit leges decernens omnes ī
eccleſijs manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum per hanc piam ad
inuentiōeꝫ romana ciuilitate frui. Cuı⁹ indiciū pn̄s etiā tp̄s ſeruat
Nam moris erat de libertate leges ſcriptas in manumiſſionibꝫ an-
teponi. Conſtantin⁹ igit hec ſane ſtudēs ī oībꝫ honorare religiōeꝫ.
erat quippe ꝛ ꝑ ſemetipaꝫ glo̊ſa ꝛ ꝑpı̄ v̓tutē plı̄moꝝ tūc ī ea pollēti-
Taqꝫ perſecutionibꝫ iā ceſſātibꝫ adhuc mul- Decimum. um.
ti confeſſorum ſupſtites ecc̄ias exornabāt. Vt fuit oſius cordue pon
tifex et amphion ephipanie cilicie maximus qui poſt machariū hie
roſolımoꝝ tenuit preſulatum. Et paſnucius egipti⁹. per quem aiūt
plurima miracula operatum deum demoneſqꝫ ſubieciſſe variarūqꝫ
paſſionum condonaſſe ei ſanitates. Fuerūt aūt paſnucius et maxi-
mus ex illis confeſſoribꝫ. quos maxim⁹ imperator in metallis opa
exercē dānauit. Oculos eoꝝ dextros euellēs et ſiniſtras ſuras incidēs.

Scd̓m eos· aũt fuiſſe ꝑcepimꝰ ſpiridionẽ tremithuntis cypriorū
eṕm· ad cuius virtutem demõſtrãdam· ſufficere puto que hactenꝰ de
eo ſeruatur opinio quanta ꝑ eum diuino preſidio geſta ſũt. Plura
quidem mouẽ prouĩciales· ego aũt q̃ ad nos valuerũt ꝑuenire nõ
taceam. Fuit enĩ iſte ruſticus hñs vxorẽ et filios· ſ3 nõ ꝓpterea ĩ rebꝫ
diuĩs minor. Aiũt aũt aliqñ ꝑ noctem veniſſe malignos viros ad
caulas ouiũ eius· et cum rapere niterent̃ ſubito vinctos nullo ligã-
te fures ; tunc illũ die facta venientem ligatos eos et ſoluiſſe quidē
ab inuiſibilibꝫ vinculis culpaſſe tñ et dixiſſe, Cur fratres dum licu
iſſet que deſiderabatis accipere elegiſtis potius ea rapere et noctẽ du-
cere iugiter infelicem ; Tum miſeratus eorum magis aũt ad meli
ora eos erudiens ait. Abite nunc ſumẽtes arietem· laboraſtis quippe
vigilijs et decet vos ſine querimonijs recedere ab ouibꝫ meis· quod
quidē quilibet iuſte poterit ammirari Nihilominꝰ etiã illud apud
filiam eius noĩe herenen· quidã notus eius ſpeciem aliquã depoſue-
rat. Que ſumens depoſitum ſub terra recondidit· vbi caute credidit
cuſtodiri. Contigit interea mori puellam ; nihil confeſſa patri. Ve-
nit homo depoſitũ repetẽs ignorãte ſpiridione quid loqueret̃. Cũq3
in tota domo requiſiſſet nec inueniret ; flebat· capilloſq3 vellebat et
morti vicinꝰ eẽ videbat̃ ille qui depoſuerat. Hec ſpiridio fieri vidẽs
et curſim veniens ad ſepulchrũ vocauit noĩe puellam. Qua reſpõ-
dente ; de cauſa depoſiti requiſiuit et dum ab ea didiciſſet ; reuſus et
inueniẽs vbi puella ſignificauerat· reddidit hoĩ qd̓ petebat, Quoꝝ
quidem ad hũc veni ſermonem nõ ẽ incongruũ etiã iſtud adijcere.
Mos erat huic ſpiridioni ex fructibꝫ qui naſcebant̃ ei· alios quidē
pauperibꝫ erogare alios aũt gratis mutuari volẽtibꝫ Sed neq3 ꝑ ſe
dabat· neq3 ꝑ ſe recipiebat· ſ3 ſolũ cubiculũ demõſtrabat inuitãs pe
tentes ut quantum opus hẽrent̃ tollerent et denuo reuocarent· q̃ntū
ſe nouerant abſtuliſſe Quidam vero dum mutuũ ꝑcepiſſet reuſuſ
eſt· poſt aliquantum quod tulerat reddit̃. Quem dum hm̓ conſuetu
dinem iuſſiſſet reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus ;
ad iniuſticiam ille conuſus· et credens latere ſpiridionẽ· nõ reddidit
quod debebat· ſ3 auferẽs debitũ quaſi reddidiſſet abſceſſit, Quod tñ
longo tp̃e nõ erat ignorandũ, Poſt certũ tp̃s venit rurſus petẽs ab
eo mutuũ. At ille miſit eum ad horreum data poteſtate ut ipſe ſibi

metiret᷑ quantū op⁹ hr̄et. Vacuū vero eundē locum inueniēs et hoc
occultata fide cognoſcēs ſpiridioni nūciauit. Ille aūt reſpōdit ei · mi
rum ē o hō q̄ loqueris quomō tibi ſoli viſū ē horreū neceſſarij defe=
ciſſe ꝫ Sꝫ ꝯſidra poti⁹ apud temetipm̄ · ne forte mutuat⁹ alia vice qḋ
debueras ꝑmit⁹ nō ſoluiſti, Si eni͞ h° nō ē īdubitāter nō ꝓuaberis
quibꝫ eges ſꝫ ruſ⁹ accedēs īuenies, Sic igit᷑ ille capt⁹ ei qḋ deliq̄rat ī=
dicauit, Dignū ē igit᷑ h⁹ ſcāiſſimi viri mirari puritatē ⁊ eccl̄iaſtici
ordīs valde cuſtodiā, Dicit᷑ nāqꝫ q̄dā tp̄e ꝓ aliq̄ utilitate ī vnū cy=
prios ep̄os ꝯueniſſe ⁊ int᷑ eos fuiſſe hūc ſpiridiōez ⁊ triphilliū ledrē=
ſem ep̄ꝫ virū eloq̄o ⁊ ſapiētia nec nō peritie legibꝫ eruditū Cū itaqꝫ
collecta celebraret · iniūctū ē triphillio ut facēt ſmōez ī ꝑplo. Cūqꝫ il=
le loc⁹ veniſſꝫ ad mediū · tolle lectū tuū ⁊ ambula · cubilē dixit ꝓ le=
cto · mutās nomē, Spiridiō aūt īdignat⁹ ī eū ⁊ exiliēs de cathedra
ſacerdotali tu melior es inq̄t eo q̄ lectū dixit q̄ ei⁹ vḃ uti ꝯſūderis · hoc
aūt fecit ꝑplo ꝯſpiciēte mediocritatem docēs eū q̄ eloquij ſupcilio pre
tumebat, Erat eni͞ idone⁹ ad pudorē īcutiēdū cū eēt venand⁹ et opi=
bus glo͞ſ⁹ ſimulqꝫ ſenex euo ſacerdotis officio, Qual᷑ aūt circa pegri=
noꝝ ſuſceptiōes fuerit ꝫ hic apparet, Inſtāte iā q̄dragesima q̄dam ex
itinē uenit ad eū quibꝫ diebꝫ ꝯſueuerat cū ſuis ꝯtinuare ieiunia · et
die certo comedere medios dies ſine cibo ꝯſiſtēs · Vidēs itaqꝫ pegnū
valde defectū · pge inq̄t ſue filie · laua pegrini pedes et cibos appone.
Cūqꝫ v̇go dixiſſet nec panē nec alphita quaꝝ rerū nihil ſolebāt hr̄e
recōditū ꝓpt᷑ ieiuniū orās ꝑmū ueniāqꝫ petēs filie iuſſit ut porcinas
carnes quas domi ſalitas habebat coquēt · q̄bꝫ coctis ſedēs cū pegno
poſitis carnibꝫ comedebat et rogabat ut vna cū eo edēt pegrin⁹ quo
refutāte xp̄ianūqꝫ ſe ꝯfitēte · ꝓpterea magis inq̄t refutare non debes
Oīa eni͞ mūda mūdis ſic ſmo diui⁹ edocuit, Hec quidē de ſpiridiōe
dicta ſufficiāt. Precipue v̇ inſignīſſimā eccl̄iaꝫ demōſtrauerūt et do=
gma dilatauerūt vite v̇tutibꝫ q̄ ꝯuſatiōe monachica illo tp̄e fruebā
t᷑, Vt illa nāqꝫ res ad hoīes uēit adeo iſta pħia que mltaꝝ doctrina
rum et dialegtice artis ſtudia deſpicit tanquā ſit munita et melioris
operis temp⁹ impediat · atqꝫ ad recte viuēdū nihil oſtēdat Hec ergo
pħia ꝯuſatione mirāda natali ſimpliciqꝫ prudētia docet omnino q̄
neq̄ciā perimāt et opent᷑ utilia · Nō eni͞ predicat v̇turē ſꝫ magis exer
cet, Nihilopēdēs ſumanā gl̄iaꝫ viriliťqꝫ reſiſtēs paſſionibꝫ aīe ꝫ ⁊

neqꝫ naṫe neceſſitatibꝫ ſe ſubdit nec corporis infirmitate ſuccumbit. Diuine mentis ṽtuté hñs ſp̄ ɔtēplat̄ oīm creatoꝛē· et eū nocte dieqꝫ colens oꝛōibꝫ et letanijs placat īdubitanť· aīe ṽo puritate et bonoꝝ actuū dūſatiōe ad miniſteria ſe diuīa cōponēs purgatiōes aſp̄ hōcꝫ qꝫ ɔtīnens· Solas ṽo pollutiōes peccata putās extrinſecus irruētqꝫ caſus exſupat et oīm abſolute hꝰ modi dñať, Non pſtabilitaté ne-ceſſitatemqꝫ vite qualibet volūtate mutať nō mala patiens vlcíſcit̄ non languoꝛe aut indigentia neceſſarioꝝ compreſſa moꝛdeť· ſꝫ po-tius gloꝛiať in talibꝫ pacientiā· māſuetudinē· mediocritatem· in oī vita meditať ; et quantum nature humane poſſibile eſt deo eſſe vi-cinum velut in tranſitu vtēs preſentibꝫ· neqꝫ circa poſſeſſionē reruꝫ occupatā conſtringitur · neqꝫ vltra qꝫ opus eſt in preſenti prouidere foꝛſan vrgetur, Semper aūt ſimplicitatem et exerciciū hꝰ inſtruc-tionis laudās beatitudinem contemplatur eternam ; Et ad felicem terminum omni viuacitate feſtinat timoꝛe diuino ſine intermiſſiōe ſuſpirans turpiloquia reſpuens ; et nec vſqꝫ ad vocem emittere pa-tiens ; quoꝝum actiones ſuis actibꝫ noſcitur exſoluere· in breui com-prehendens neceſſaria nature· et cogens coꝛpus mediocribꝫ indigē· caſtitati luxuriā ſubdit. Juſticia punit iniuſticiam et veritate men-dacium· diſciplina rerum omnium menſuras participatur cum ꝓ-ximis in vnanimitate et communione conſiſtit ; amicoꝛum proui-da eſt atqꝫ pegrinoꝛum ; que propꝛia ſunt communia facit egentiū et tuetur utilia ſinguloꝝ neqꝫ gaudētibꝫ impoꝛtuna ; et tribulātibꝰ remedium conſolationis appoꝛtans· ad verum bonum diligentiaꝫ ſuam ſemper extendens ; ſermonibus caſtis ſapientibꝫ qꝫ conſilijs oꝛnato ac vano eloquio remotis erudiens atqꝫ curans veluti quibꝰ-dam medicaminibus audientes cum honoꝛe et reuerentia diſpoſiti-ones ſuas celebrans contentiōne ; certaminibus iraqꝫ priuata. Nā cum ſit rationalis ; omnem motum irrationalem fugit· generaliter paſſiones coꝛpoꝛis deuincit et anime, Huius itaqꝫ elegantiſſime philoſophie princeps quidem fuit ſicuti quidam dicunt helias pro-pheta et baptiſta Johannes. Philo aūt pytagoꝛicus ſuis tempo-ribus refert vndiqꝫ egregios hebreoꝛum in quodam predio circa ſta-gnum mariam in colle poſitum philoſophatos ; habitaculū vero eoꝛum et cibos ; et conuerſationem talem introducit ; qualē et nos

nunc apud egiptiorum monachos eſſe conſpicimus. Scribit enim · i̅
choantes eos ad philoſophiam accedere omnibꝰ ſibi competentibꝫ
rebꝫ · cunctiſqꝫ abrenuciare permixtionibꝫ · et extra muros in ſolita:
rijs agris et ortis inhabitare · domus aũt eis eſſe ſacraria que apud
nos monaſteria nuncupantur · et in eis conuerſatione ſolitaria ho
neſta celebrare myſteria ; diligenteſqꝫ pſalmis et hymnis placare
diuinitatem ; et ante ſolis occaſum non guſtare cibum · alios autē
per tres dies et amplius certiſqꝫ diebus in pauimento habere cubi:
lia · a vino ſemper et ſanguinem habentibus abſtinere ; cibum eiꝰ
eſſe panis et ſalis et hiſopi · & potum aque mulieres eis cohabitare
ſeniores virgines propter amorem philoſophie · ſpõtanea volũtate
nuptijs abſtinentes. Et philo quidem hoc modo referens · videtᵘ
aperire · q꞉ hi qui ex hebreis ſecundũ cũ xp̄iani ſunt facti adhuc iu:
daice viuerent eorumqꝫ conſtituta ſeruarent. Apud alios enim nõ
inuenitur huiꝰ vite conuerſatio. Vnde conijcio ex illo apud egipti:
tios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij vero dicunt hinc
cauſam fuiſſe conuerſatiõis · perſecutiões que religiõis cauſa ꝑ tp̄a
prouenerunt ; et quomodo fugientes in mõtibus et vallibus deſertis
qꝫ morabantur admodum ſe vite huiꝰ aſſueuerũt. Ca · xj.

Ed ſiue egiptij ſiue alij quidam hic ab inicio philoſophie p̄:
fuerint ; illud tñ apud omnes conſtat · q꞉ ad ſũmam reuerẽtiã
atqꝫ perfectiõe; moribus exercitationibuſqꝫ decentibus hanc ɔuſati:
onem vſqꝫ perduxit Anthonius maximꝰ monachorum · quem tũc
in deſertis egipti morantem xp̄i gloriã v̓tutis eiꝰ · impator ↄſtantinꝰ
amicũ ſibi fecerat · lr̄is honorabat · et ut ꝓ quibꝫ vellet ei reſcribẽt ex
petebat. Fuit autẽ iſte vir egiptius genere ortus inſigni vico in lo:
co heraclie apud egiptios conſtituto. Is puer relictus orphanus pa:
ternos donauit agros comuicaneis ſuis · aliam vero ſubſtãtiã di:
ſponens preciũ paupibꝫ erogauit · ſtudioſi eſtimãs eẽ phi · nõ ſolũ
ſemetipz ſpoliare pecunijs · ſʒ eas diſpẽſare ꝓficue · iũctꝰ aũt ſtudioſ
ſm ſe viris v̓tutes zelabatᷓ vniuſoꝝ · ꝓbãs bonã vitã ſuauẽ fieri a ſpa
ↄſuetudĩe licʒ fuerit p̄mo diffićl' modos adiuẽiebat abſtinẽtie potio:
ris ⁊ cottidie exẽcitatĩe ↄ̃ſcebat tãq̄ ſꝑ ĩcipiẽs aliq̇d ĩnouabat afflicti
onibꝫ corpis puniẽdo libidĩe; ſatᷓ v̓ ſapientie voluntate paſſionibꝫ
anime repugnãdo. Erat enĩ eiꝰ eſca ſolus panis & ſal · potꝰ · aqua ·

prandijq; tēp9 · ſolis occaſus · frequēter enī duos et amplius dies ſine
cibo manebat · vigilabat vt ita dicat̄ ſp quidē iugi nocte · et orōibus
cōtinuabat quidē diē · ſi v̄ ſōnus incūbēt ſtādo paululū dormiebat:
plerūq; pauimēto iacēs ſolāq; terrā ſtratū refectiōis hn̄s · Olei ſiq̄dez
vnctiōez lauacroꝝ atq; ſimiliū vſū modis oībꝫ euitabat q: hume-
ctatiōe ſua ī molliciē robur corporis immutaret, Aiūt enī neq; nu-
dum eū aliq̄ndo viſum eſſe lr̄as v̄ neq; ſciēs neq; mirabat̄ ſ; potius
mētē bonā tanq̄m ſeniorē literarū q̄rū tamē inuētorē iure laudabat
Fuit aūt p̄cipue clemētiſſimus · caſtus · fortis · gratus colloquētibꝫ · ſi-
ne vlla triſticia · et licet q̄ cū eo diſputarēt cētatiue queſtiōes inferrēt
tamē more ſolito ſapiēter et diſciplinabilit̄ creſcētez ſedebat ſepe que-
ſtionē et ad mēſuraz debitā trāſferebat: loquētiūq; ſibi ſtrepitū tp̄abat̄
eorūq; mores veluti quadā regula cōponebat. Tantis itaq; v̄tu-
tibꝫ diuīe prouidētie redundās: ſeū futura preſcire nō eſtimabat eſſe
virtutē: et ꝓpterea nec laborādū inanit̄ circa talia ſuadebat · q̄n nec
ignorātez futa pene ſuccūbere nec ſciētez ꝓpterea ſcīm eſſe declarabat
Veram nāq; beatitudīez in cultura dei et legū eius obſeruatiōe dice-
bat, Sicui aūt hec eſſet cura docebat vt purgaret aīaz quo poſſet in
ſpicere et futuroꝝ noticiā poſſidere deo videlicz preſciētiaz declarante
Vacare aūt nec ipſe patiebat̄ et bn̄ victurū ſp opari p̄cipiebat ac ſe
metipm diſcutere et ſecū ponere rōez eoꝝ que geſſit die noctuq;, Si
quid aūt indecēs ageret cōſcribēt vt de cetero parcēt ī delicto: ſemet-
ipm ſcz erubeſcēs ſi plīmi ſua delicta comperiſſent: ſil' etiā metuēs:
ne p cōſcriptiōis indiciū fiēt alijs manifeſtus, Erat enī laborioſus
et maxīe pro ſolacijs oppreſſoꝝ. Quis etenī alter ſic feruētiſſime fuit
ſtudioſus: quoꝝ gratia ſepe veniebat ad ciuitates, Plurimi nanq;
vi cōpellēte: cogebāt eū legatiōe fūgi apud iudices et magiſtratus ·
quoꝝ ſinguli vel' videre eū iudicabāt nimis egregiū loquētez audie
et p̄cipiēti parere glo᷑ſū, Qui cū talis eēt · ſtudebat tn̄ ignorari et la-
tere p heremū. Si v̄ neceſſitate faciēte veniſſet in ciuitatē: diſpoſito
negocio pro quo venerat ad deſertū cōtinuo reuertebat̄. Piſces nāq;
dicebat per humectā nutriri ſubſtātiam · monachis aūt ornatū fer-
re ſolitariā vitam · et ſicut illi terre tactu tabeſiunt · ſic gloria mona-
chorum ad vrbes accedēdo fedat̄. Obediētem vero ſe: gratumq; con
ſpiciētibꝫ exhibebat. Studebatq; vt neq; hr̄et tumētē ſupbāq; natāz

nec putaret huiuſmodi. Sed hec quidem pauca virtutum antho
nij dicere ſum cõpulſus· ut tãti viri ꝑ hec exẽpla cõſideremus philo=
ſophiã. Plurimos igitur atq₃ probatiſſimos habuit auditores q̃rũ
alij quidem in egipto ⁊ lybia alij vero in paleſtina et ſyria et ara=
bia claruerũt ; ⁊ vnuſquiſq₃ eoꝝ nõ minus ſe q̃m doctor apud q̃s
eſt cõmoratus exẽcuit ; mltos q₃ docuit et ad ſilẽ virtutẽ phiã q₃ ꝑ=
duxit ; ita vt quorũdam hic labor eẽt circuire ꝑ ciuitates et ꝓuicias
vel ꝑ agros et diligẽter anthonij diſciplos eoꝝ q₃ req̃rere ſucceſſores
Sed quomodo poterãt inuenire facile quib⁹ erat ſtudiũ diligentiſſi=
mum· ſuã vitã latere et nõ ſicut plimi nũc hominũ elati ꝑ gloriã
ſemetipſos expompãt et cũctis inſinuãt. Fuerũt itaq₃ ꝓbatiſſimi
diſcipli anthonij quos ꝑcepimus ; paulus appellatione ſimplex· et
alij multi, Hunc aiũt cũ ruſticus eẽt bona ſpecie cõiugẽ habuiſſe ⁊
ea ĩ ipſo facinore adulterij dephẽſa· tacite ſubriſiſſe et iure iurãdo fir=
maſſe nunquã ſe cũ ea eẽ miſcendũ, Tum adultero ; habe inq̃t eã
Et repẽte diſceſſit ad heremum apud anthoniũ. Dicũt enĩ ; eũ mã
ſuetiſſimũ et patientem valde fuiſſe, Deniq₃ cũ iam ſenex eẽt ; et ad
vitã monachice ꝑuratiõis inſuetis oĩb⁹ eũ anthonius experimẽ=
tis exercẽs in nllo ĩuenit inferiorẽ ; pfecte q₃ eũ philoſophie eẽ teſta
tus· ſeorſum precepit hitare· tanq̃₃ nõ egentẽ doctore, Confirmabat
autẽ deus anthonij teſtimoniũ et opib⁹ oſtẽdebat virũ eẽ gloſum ;
ipſoq₃ doctore ſupiorẽ· atq₃ ad affligẽdos et expellẽdos demões ꝑpatũ
Circa hoc itaq₃ tẽpus philoſophabat et amos egiptius· de quo
ſermo fert· q₃ cogẽtib⁹ parẽtib⁹ duxiſſet vxorẽ· nec tñ eã fuiſſet exp̃t⁹.
In pricipio nãq₃ nuptiarũ ſpõſã tãquã ſpõſus ĩ thalamo ꝑcipiẽs
et ſolus cum ea remanẽs ait. Nuptie quidẽ nr̃e o muliẽ vſq₃ ad h⁰
celebrate ſũt tẽpus ; et quale bonũ ſit poſſe virginem ꝑmanere· ex
ſacris literis edocebat ac ſeorſũ ſolus manẽ tẽptabat. Sed quõiam
de virginitate q̃dẽ ſermões v̇go laudauerat· diuidi aũt ab eo ḡue
iudicabat in alio cubiculo dormiẽs· annis decẽ et octo cũ ea mãſit ;
neq₃ tũc a monachica abſtinẽtia ſe ſuſpẽdens. Interea mulier viri
zelata virtutẽ ; eſtimauit nõ eẽ iuſtũ· tantũ virũ domi celari ꝓpter
ſe· ſ₃ oportere potius ſeorſũ vtrunq₃ philoſophari. Et ob hoc ſuppli=
cauit viro. At ille grãs agẽs deo pro huiuſmodi cogitatiõe mlieris·
tu q̃dẽ inquit hanc habe domum· ego michi aliam fabricabo· et in

14

meridianam partem deserti ſtagni marie veniens· circa locū ſcythi ad montē qui dicit̄ nitrie· duobꝰ et vigīti ānis ibi philoſophatus ē annis ſingulis viſitās ſcd̄o mulierem. Huius itaq̨ ſacratiſſimi principis hoꝝ monaſterioꝝ multi fuerūt digniſſimi q̨ diſcipuli· ſic ſucceſſiones oſtendūt plurima q̨ et venerāda ꝑ eum ꝯuenerūt que precipue apud egiptios monachos ꝑfecte q̨ ſeruātur, Nam cū maxima diligētia ꝑ ſucceſſiōez traditiōis alterutre curāt v̄tutes antiq̄ꝝ memorie tradē monachoꝝ ; ſed a me illi memorādi ſūt qui ad nos vſq̨ ꝑuenerūt, Contigit igit̄ huic viro cū theodoro eius diſcipl'o euntibꝰ aliquē trāſire fluuium quē dicūt lycū, Ne vero ſe alteruter nudum vidēt· iuſſit amos vt recedēt theodorus, Cunq̨ etiā ſemetipſum nudū erubeſceret intueri ; repente diuina v̄tute trāſlatus eſt in vlteriorē ripam, Tranſiēs v̄o theodorus aquā· et vidēs nec veſtem eius nec pedes infuſos· ſuplicabat ſeni ut ei cauſam rei depromeret. Cunq̨ ille dicē refutaret ille vero nō aliter ſe propaturū niſi cognoſcēt· ꝓmittēte theodoro nulli ſe eo viuo rē fore dicturū cōfeſſus eſt qđ euenit, Proximū vero miraculū huic quoq̨ rei cōtigit quod narrabo. Iniuſti parētes alicuius a cane rabido ꝑcuſſum filium et pene moriturū obtulerunt ei et heiulantes deprecabantur ut curaretur. Tum ille ad eos· non eget inquit mea curatione· ſ; vos ſi vultis reddere bouē quem rapuiſtis dn̄is ſuis· egrotus repente ſanabit̄, Quod etiam cōtigit. Nam ut reſtitutus eſt bos· paſſio mox receſſit a puero, Qn̄ igitur amos iſte moriebat̄· dicit̄ anthonium vidiſſe aīaꝫ eius in celū ferri· diuinis poteſtatibꝰ cū pſalmodia ꝑcedentibꝰ eā· cōſulētibꝰ q̨ eis qui circa eū erāt· cauſam huius miracli non abſcōdit, Sciebāt enim qm̄ aerem intēto obtutu reſpiciēs· cum ſtupore miraculi cuiuſpiā reſpicēt viſionē, Cunq̨ veniētes poſtea quidā de ſcithi ; nunciaſſent horam viſiōis anthonij et conueniſſet cum tranſitu illius viri beatificauerunt ambos ; illū quidem q̄ ad manifeſta bona trāſiſſet ; illū v̄o q̄ tantam alōge meruiſſet cernere viſiōeꝫ. Multorū enī dierū iter q̨ locoꝝ medio poſitoꝝ quo degebat alteruter· et hec quideꝫ ita relata ſunt. In hoc itaq̨ preſulatu audiui probatiſſime philoſophatū Eutychianū qui in bythinia circa olimpum morabat̄. Erat quippe gratia diuīa repletus· et accurationes paſſionū et miracula rerum et operum ita ut ipſius cōſtātini

propter virtutem vite amicus eſſet. Illo ſiquidem tempore· vinctus quidam ſpatarius qui ĩ ſuſpicionẽ veñat quaſi aſſumpta tirãnide fugit et requiſitus circa olimpũ comprehenſus eſt. Rogãtib9 autez neceſſarijs ei9 euticianũ ut pro eo apud principẽ legatiõe fungeret· prius inquit prouidendũ eſt· ut is homo liberet a vinculis ne crudeliter conſtrictus intereat. Tunc dicit ad vinculoꝝ direxiſſe cuſtodes rogans ut eũ ab huiuſmodi neceſſitate releuarẽt· Qui cũ hoc facere noluiſſent ſpõte ianue clauſe reſerate et vincti cathene ſũt repẽte diſrupte. Poſtea vero ad pñcipẽ veniẽs bizancio tũc degentẽ paratiſſime beneficiũ promeruit qđ popoſcit. Non enĩ poterat conſtãtin9 eius petitionib9 denegare cũ ei ſũmi honoris cumulũ exhiberet.
Hec itaqꝫ breuiter a nobis dicta de monachis qui tũc clare philoſophati ſũt· ſufficiãt. Cui vero de his ſubtilior cura fuerit querẽs inueniet plurimoꝝ vitas hic nõ eẽ cõſcriptas. Ca· xij· Theodo·

ET licet itaqꝫ per oĩa floreret eccleſia nõ tamẽ ꝑtulit inimic9 eleuatam ſimul atqꝫ ſplendentẽ valde reſpiciẽs· ſed maliuola cepit mouere conſilia contendẽs gubernatã a dño et vniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaqꝫ paganoꝝ errorẽ fuiſſe nudatum captaqꝫ varia demonũ machinamẽta· et creaturã a pluris iam nõ adorari· ſꝫ creatori ymnos decẽter offerri. Ea grã iam nõ aptæ contra deum et ſaluatorẽ noſtrũ excitabat bellũ· ſꝫ viros inueniẽs xpiano quidem ſe vocabulo profitẽtes· ſed amore honoris et vane glorie ſeductos ad ſeruitutem et organũ eos ſue machinationis habuit· ꝑ quos plurimos ad priſtinũ reduxit errorẽ · non quidẽ creaturã rurſus adorari precipiẽs· ſed ipm creatorẽ et mundi opificẽ coequatum aſtruẽs creature. Vbi aũt hoc principiũ et quemadmodum hec inimicus zizania ſeminauerat enarrabo. Alexandria ciuitas eſt maxima et hoĩm multitudĩe copioſa· non egiptioꝝ ſolũmodo · ſꝫ etiam thebeorum et libicoꝝ circa egiptum obtinẽs principatũ. In huius itaqꝫ ciuitatis preſulatu poſt petrum illũ inclitũ propugnatorẽ qui ſub impijs tirãnis diocleciano et maximiano nouiſſime imperium ſponte deponẽtib9 martirij coronã ſuſcepat· ſucceſſit achillas. Is enĩ ſub illo egregio petro arriũ ordinatum diaconũ captũ qꝫ in meletu nouitatibus· et ab eccleſia pulſum rogatus a fidelibus et denuo ſuſcipiens miniſtrare precepit. Poſt achillam vᵒ alexander fortiſſim9

euangelici dogmatis predicator ordinat᷑ epiſcopus. Hoc tp̄e arrius
in ordine quidē preſbiterorū erat ⁊ expoſitionē diuinarū ſcripturarū
videbat᷑ hr̄e commiſſā. Videns autē alexandrū pontificatus guber-
nacula ſuſcepiſſe euentū temporis non portauit. ſ; et mordacitate cō-
pulſus litis querebat inicium. Porro laudabilē vidēs viri conuerſa
tionem nequaq̄m calūnas detexere preualebat. verūtamē quieſcere
illum prohibebat inuidia. Nunc igit᷑ inueniēs inimicus veritatis
per eū niſus eſt excitare in eccleſiā tempeſtatem. Apoſtolicis enī do-
ctrinis alexādri inſtabat apte reſiſtere. Et ille q̄dem diuina ſequens
eloquia equi honoris cū patre ⁊ eandē ſubſtantiā hr̄e cū eo genito-
re filiū predicabat. arrius aūt e diuerſo veritati repugnās creaturā
filiū facturāq; dicebat adijciēs. erat aliq̄n quādo nō erat et alia que
ex illius literis indicantur inſana. Hec ēgo non ſolū in eccleſia per
ſiſtebat docens. ſed etiā in extraneis cōuētib9 atq; cōcilijs. et domos
circuiēs quibuſcūq; poterat ſuadebat. Sozomenus.

REprehendētes aūt quidā h9 modi viros. alexandrum quoq;
culpabāt tanq̄ non vtiliter ſileret dū contra dogma fierēt no
uitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubijs ſermonē ex vtraq;
parte proponendū eē. ut nō videret᷑ ex neceſſitate ſed potius ex ſatiſ-
factione certamē ablatū. Iudex cum clero reſidēs. ad altercationem
deduxit vtranq; partē. Vt aūt euenire ſolet circa certamina v̄borū
vtrinq; ſupare nitebātur. Arrius tn̄ nullatenus acq̄eſcere volebat.
q2 conſuſtātias filius et coetnus eſt pr̄i. Theodoricus.

ALexander aūt apl'orū dogmatū predicator prius q̄dem eū reuo
care ammonitionib9 et ꝯſilijs nitebat᷑. Cum vero eū ſup-
bire vidiſſet et aperte impietatis facinora predicare ex ordīe ſacerdo-
tali remouit. Audierat enī clamāte diuina lege. Si oculus tu9 dex-
ter ſcandalizat te abſcide eū et ꝓice abs te. Hoc itaq; tp̄e roma-
ne quidem eccleſie ſiluestrius retinacula gubernabat. melciadi ſuc-
cedēs qui poſt marcellinū glorificatū in perſecutiōe gētiliū ſuſcepat
iura pontificatus. Antiochie v̄o poſt tirannū ecc̄ie inchoāte parte
vitalis preſul extabat. qui etiā antiquā et ex multis tp̄ib9 deſtructā
a tirannis edificauit ecc̄iam. Poſt quē philogonius pontificatum
ſumens et reliqua edificij ſupaddidit et zelū pietatis licinij tēporib9
demonſtrauit. In hieroſolimis autē poſt hermonem macharius

ordinatus eſt vir ſuo noīe dignus · et oībꝫ bonis ornatus, Eodēqꝫ
tempore conſtantinopoli alexander pontificatū ſacri miſterij poſſi:
debat ꝫ aplicis dogmatibꝫ valde clarus, Tūc igiť alexander alex
andrinus videns arriū amoris iudiciarij aculeo ſtimulari & mltos
ad blaſphemias deceptos erigere · cōciliaqꝫ ꝑpria celebrare ecclīarum
preſulibꝫ ei⁹ blaſphemias ſuis lr̄is īdicauit. Ca· xiij· Socrates
Dilectiſſimis atqꝫ cariſſimis vbiqꝫ catholice eccleſie cōminiſtriˢ
alexander in domino ſalutem, Cum vnum catholice ſit cor:
pus eccleſie · mandato exiſtente ī ſacris ſcripturis ut ſeruet̃ vinculū
vnanimitatis et pacis · conſequens eſt debere nr̄is ſcribere et alteru:
tris que apud ſingulos agūtur inſinuare· ut ſiue patiť ſiue gaudet
vnum membrū· compatiaī aut cōgaudeamus adinuicē, In noſtra
igitur parrochia nūc egreſſi ſūt viri iniqui et xp̄o rebelles· docentes
apoſtaſiam quam recte quilibet precurrere ſuſpicet̃ antichriſto. Et
volui quidē hoc taciturnitate cōtradere · ſi quo modo inť ſolos apo:
ſtatas conſumeret̃ hoc malū · et non loca alia penetrādo ſimpliciū
ſordidaret auditus, Sed quomodo euſebius nūc nicomedie putanˢ
in ſe cōſiſtere cauſas ecclīe· qꝛ cū reliquiſſet beritiorꝫ ciuitatem et cōcu:
piſſet nicomedienſem ecclīaꝫ· non ē in eo vltio ſubſecuta· patrocinať
etiam his apoſtatis · et ſcribē vbiqꝫ molit⁹ eſt· cōmendās eos ſi quo
modo trahē poſſet aliquos ignorātes ad hāc peſſimā hereſim et xp̄o
rebellem · ideoqꝫ neceſſariū iudicaui· ſciens qd̄ in lege cōſcriptum eſt
vlterius nō tacē · ſꝫ vobis oībus indicare · quatenus etiam vos ſci:
atis apoſtatas et eorꝫ hereſis verba neq̄ſſima caueatis, Si ergo ſcri:
bit vobis euſebius ꝫ ne recipiatis eū nec ei⁹ ſcripta ſuſcipiatis· anti
quam enī calliditatē tempus cōpreſſam nūc ꝑ iſtos renouare volēs
fingit quidē ſe quaſi pro iſtis ſcribē · ope v̄ demōſtrat qꝛ ꝑ ſemetipo
talibus ſtudē feſtinat. Appoſtate vero ſūt iſti· arrius et achillas · cū
eis autē apoſtatauerūt athalis· carponius· alter arrius· ſarmacius
euzoius· lucius· iulius· menas· et helladius· gaius ſecundus· et the:
onas qui ep̄i aliqñ ſūt dicti, Ea vero q̄ opinātes loquunť h⁹ modi
ſūnt. Non ſemper inquiūt de⁹ pater fuit non ſꝑ fuit dei verbum
ſed fuit qñ deus pater non fuit · dei autem verbū ex non exiſtētibꝫ
factum ē exiſtēs enī deus non exiſtentē ex nō exiſtēte fecit. Quapropť
fuit aliqñ· quando nō fuit, Creatura enī eſt et factura filius · neqꝫ

ſimilis eſt patri ſcđm ſubſtātiaꝫ neqꝫ verus eſt· neqꝫ vera ſapientia eius eſt · neqꝫ verum naturaliter pr̄is verbū eſt · ſed vnus quidem creaturarū et facturaruꝫ ē, Abuſiue aūt dicit̄ verbū et ſapiētia fact⁹ et ip̄e exiſtēs ī prop̄o dei verbo et ī dei ſapiētia ; in qua et oīa et ip̄m fecit deus, Vnde et conuertibilis eſt et mutabilis ꝑ naturam ſicut et vniuerſa rōnabilia, Peregrinum enī et extraneū et remotū eſt verbum a paterna ſubſtātia et inuiſibilis eſt filio pater, Non enī perfecte et integre nouit filius patrem neqꝫ eum ꝑfecte vidē poteſt, Nā nec ſuam ſubſtantiam nouit fili⁹ ſicut eſt· propter nos enī factus ē ut nos ꝑ eū tanq̄m ꝑ inſtrumentū crearet deus et nequaq̄m ſubſtitiſſet niſi nos deus facere voluiſſet, Requiſiuit ergo quidam eos· Si poteſt dei verbum ↄuerti ſic dyabolus eſt ↄuerſus· et nequaq̄m dicere timuerūt· vtiqꝫ poteſt ; tanqꝫ nature ↄuertibilis exiſtens· factus aiunt et vertibilis eſt, Hec itaqꝫ dicētes id eſt arriū et qui cū eo ſunt et in his impudenter inſtantes ip̄os et ſequaces eoꝝ· nos q̄dem cum ep̄is egipti et libiarum pene centū ↄuenientes anathematizamus, Qui vero circa euſebiū ſuſceperunt· miſcere ſtudentes veritati mendaciū et impietatem cū pietate ſociare· ſꝫ non preualebūt Vincit enī veritas· nec vlla cōmunio ē luci cū tenebris neqꝫ concordia xp̄i cum belial, Quis etenī talia audiuit aliq̄n ? Aut q̄s nunc hoc audiēs verbū non metuet· aut aures ↄtinuo non obdurabit ne ſordibꝫ taliū verboꝝ eius polluat̄ auditus ? Quis audiens dicente iohanne In principio erat verbum non reprehēdat iſtos· dicentes· fuit aliq̄n quādo nō fuit ? Aut quis audiēs ī euāgelio· vnigenit⁹ filius· et ꝑ ip̄m oīa facta ſunt· non odio habebit dicentes quia creaturarū vnus eſt filius ? Quomodo igit̄ poteſt vnus eſſe hoꝝ que per eum facta noſcunt̄ ? Aut quō vnigenitus qui oībꝫ ſcđm illos connumeret̄ ? Quomodo etiā ex nō exiſtētibꝫ erit· pr̄e dicente· eructauit cor meum verbū bonū· et iterum · ex vtero ante luciferū genui te ? Aut quō diſſīlis patri ſubſtātia cui ē imago ꝑfecta et ſplēdor patris qui dicit· qui me videt videt et patrem ? Quomodo ſi verbūm et ſapiētia dei ē fili⁹ fuit aliq̄n q̄n non fuit ? Simile eſt enī ac ſi dicant ſine verbo et ſine ſapiētia aliq̄n fuiſe deū · vel quō ↄuertibilis et mutabilis eſt qui dicit ꝑ ſe · ego in patre et pater in me ? et iterum· ego et pater vnum ſumus ? Per prophetam vero· videte

inquit me videte ego ſum et nõ mutabor. Nam licet in eo verbo ſit
dictum illud aplı̃· quia factus homo eſt tñ mutatus non eſt· ſꝫ ſicuti
dixit aplꝰ· hieſus xp̃s heri ⁊ hodie ipe ⁊ ĩ ſecula. Que putas cauſa
ſuaſit eis ut dicerẽt· qꝛ propter nos ẽ factus· cum paulus ſcribat ꝓpẽ
quem oĩa et ꝑ quem oĩa ẽ. Vnde vero blaſphemant qꝛ neſcit ꝑfecte
filius patrem mirãduꝫ nõ eſt. Nam ſemel hñtes ꝓpoſituꝫ rebellãdi
chriſto ꝫ repercutiũt etiã voces eiꝰ dicẽtis. Sicut nouit me pr̃ ⁊ ego
agnoſco pr̃eꝫ. Si ergo ex parte pat̃ nouit filiũ palaꝫ ẽ· qꝛ et filiꝰ nõ
perfecte nouit pr̃eꝫ· Si aũt dicere hoc impiũ ẽ· nouit enĩ ꝑfecte fili-
um pater ꝫ palaꝫ ẽ· qꝛ ſic̃ nouit pr̃ ſuũ verbũ ꝫ ſic et verbum nouit
propriũ pr̃eꝫ ꝫ et alit̃ nõ eſt. Hec dicẽtes et reuoluentes ſcripturas
ſanctas frequent̃ conuicimꝰ eos et rurſus tanq̄ calũniantes muta-
bantur ſtudẽtes ad ſemetipſos trahere qđ ſcriptum eſt. Cum venerit
impius ĩ ꝓfũduꝫ maloꝝ· ſpernit. Multe ſiq̄deꝫ hereſes ante eos fue-
runt que plus q̄ꝫ decet preſumẽtes corruerũt ĩ imprudẽtiaꝫ ſuaꝫ. Iſti
vero ꝑ oĩa verba ſua nitentes erigi ad internetioneꝫ diuĩtatis verbi
per hec illas hereſes potiꝰ firma conati ſunt antixp̃o facti ꝓpinquiores
Quaproꝑ̃ et abdicati et anathematizati ſũt ab eccleſia. Contriſta-
mur itaqꝫ ꝓ eoꝝ ꝑditiõe et maxĩe qꝛ et ipſi aliqñ q̄ eccĩe ſũt audierũt
et nũc ab ea ꝓfuſus exiliũt. Nõ tñ ammirãm· hoc enĩ et hymeneus ⁊
philetus paſſi ſũt ꝫ ⁊ ante eos iudas· qui cũ eẽt ſecutꝰ ſaluatorẽ po-
ſtea ꝓditor factus ⁊ apoſtata. Sed his quidem ipſis nõ ſumꝰ ignari
dñs enim ꝑ̃dixit. Videte ne q̄s vos ſeducat. Multi enĩ veniẽt ĩ noĩe
meo dicentes. Quia ego ſum · ⁊ tp̃s ꝓpe eſt ⁊ multos errare facient
Ne ergo eatis poſt eos. Dicẽs enĩ hec ſaluator. Sed ⁊ paulus dixit
quia nouiſſimis tp̃ibꝫ apoſtatabũt quidaꝫ a fide ſana attẽdẽtes ad-
ſpiritus erroris demonũqꝫ doctrinas q̄ veritatẽ auerſant̃. Dño ſi-
quidem et ſaluatore nr̃o hieſu xp̃o ꝑ ſemetipſm ꝓnũciãte ⁊ ꝑ aplm
deſignãte de talibꝫ ꝯſequẽter nos ꝑ nõſipſos audiẽtes impietatẽ eoꝝ
anathematizauimꝰ eos ſicuti predixímꝰ oſtendẽtes eos extraneos a
fide· ecclíaqꝫ catholica. Indicauimꝰ aũt et vobis dilectiſſimi atqꝫ ca-
riſſimi cõminiſtri· nequos eoꝝ ſi forte tẽptauerĩt etiaꝫ ad vos venire
ſuſcipiatis neqꝫ euſebio vl̃ cuilibet alioꝝ ſcribenti ꝓ eis obediatis
Decet enĩ nos tanq̄ xp̃ianos ut oẽs ꝯtra xp̃m loquẽtes et ſapientes
quaſi deo rebelles et aĩarũ corruptores totis viribꝫ auerſem̃· et neqꝫ

aue huiꝰmodi dicamꝰ homib; ne forte etiã pctis eorũ cõmunicare
videbimĩ· ſic beatꝰ iohannes ait· ſalutate fratres q̄ apud vos ſũt ſalu
tant vos qui nobiſcum ſunt, Theodoricus.

NOn ſolũ aũt hanc ſ; ʒ etiã ad alexandrũ cõſtãtinopoleos epm̃
miſſaʒ eiꝰ epl'aʒ huic opi inſerẽ nõ omittã· que clare oĩa eius
oſtendat· ne quis ſuſpicet̃ hec me ficte conſcribere ⁊ poſt eam ipſius
arrij et ceteras quoq; epiſtolas· quib; vtiq; narratio eget hiſtorie q̃te-
nus de ſcripture veritate teſtentur ſ; ⁊ apte que ſũt geſta pdoceant.

Scripſit enĩ alexãdrinꝰ hec cõſtãtinopoleos alexandro, xiiij·

CArIſſimo fratri et vnanimo alexandro alexãder ĩ dño ſalutẽ.
Appetitus potẽtie hoĩm peſſimoꝝ auariciecq; ꝯpoſitũ veritati
q; credit̃ eẽ p̃cipua ſolet inſidiari p varias ſez occaſiones reſiſtentes
ecc'iaſtice pietati, Impulſi nanq; maliuoli a dyabolo in eis opante
ad ꝯpoſitã ſibi libidinẽ et ab oĩ reuerẽtia reſilientes cõculcãt iudicij
dei timorez. De quibus neceſſariũ mihi fuit patientie ac reuerentie
veſtre ſignificare ut ab huiꝰmodi caueatis· ne q̄s forte preſumat eo-
rum ĩ parrochias vr̃as accedẽ vl' p ſe vl' p alios. Valẽt enĩ magi·
ad ſeducendũ figmẽtis uti vl' lr̃is falſitate cõpoſitis· que poſſint facẽ
preſtigiũ ſimplicẽ fidez puraʒq; reſpiciẽtib;. Arriꝰ igit̃ et achillas
coniuratiõe nup facta colothi ſupbiã et multi deteriꝰ illo ſecuti ſunt
Ille nãq; hoſipos culpãs peſſime volũtatis ſue inuenit occaſiõez· Iſti
vero dignã illiꝰ negociatiõez reſpiciẽtes nequaq̃ ſubiacẽ iuris ecc'ie
pertulerũt· ʒ ſpelũcas ſibimet latronũ edificãtes inceſſabilia ĩ eis cõ-
ciliabula celebrãt· noctib; et dieb; ꝯtra xp̄m agẽtes et ꝯtra nos p̃uiſ
q; libidib; exẽcent̃ q̄ oẽz piã et aplicã accuſãtes gl'iã· iudaico ſcema
te xp̄o rebellare inſtituerũt ſibimet officinã dignitatem et eq̄litatez
cum pr̃e ſaluatoris nr̄i hieſu xp̄i negãtes oẽsq; eiꝰ ſalutares diſpẽſa
tionis et humilitatis ꝯpt̃ nos habite vocẽ decerpẽtes· ꝯplatione haꝝ
impietatis ſue predicatiõez exercẽ nitunt̃· quippe diuinitatis eiꝰ rõez
et ineffabilis gl'ie quã a p̃ncipio hũit apud pr̃ez penitus euitantes
paganoꝝ ⁊ iudeorũ impiã cõfirmãt de xp̄o ſentẽciã et laudem ꝯpri-
am ut aſſolet aucupãtes· oĩa quidem q̄ ꝯtra nos poſſunt deriſiones
afferre negociãt̃ ſedicıõeſq; nobis cottidie ac pſecutiões inſtituunt·
tam iurgia ꝯponẽtes per aditiones mulierũ impudentium quas ſe-
ducũt quam ipi cõmuni xp̄ianitati derogãtes· dum eorũ iuuencule

circueũt vicos, Inſup inerumpibilem xp̄i tunicā quam milites di-
uidere noluerunt iſti ſcindē nūc preſūmūt et nos quidem vite ipſoꝝ
et nefanda conamina eo ꝙ laterent tardius agnoſcentes· nūc gene-
ralis decreto ab eccl̄ia adorante xp̄i diuinitatem eos expulim⁹. Co
nati tamen ſūt illi diſcurſiōibꝫ vti et aduerſū nos machinari, Qui
apud vnanimes cōmiſtros nr̄os figurā pacis et vnitatis dignitate
ſe exercere fingūt· ꝙ aūt verū ē arripe q̄ſdaꝫ coꝝ ad peſtem propriaꝫ
ꝑ boniloquia ficta feſtināt· & lr̄as ab eis manifeſtas et indubitatas
exigūt ut relegentes eas ſeductis a ſe perſonis · ſine penitentia eos ī
delictis ſuis faciant remanē tāq̄ vnanimes habētes eadē ſecū decnē-
tes ep̄os. Non enim q̄ apud nos male docuerūt et egerūt eā fatentur
ꝓpter que etiaꝫ ſūt expulſi ; ſed hec aut taciturnitate contradunt· aut
fictis eos ratiocinationibus ꝛ quib⁹daꝫ obumbratiōibꝫ ſepiūt· veri
ſimilibꝫ vbꝭ ꝛ pompoſis corruptibilem doctrinaꝫ ſuaꝫ velātes eloq̄s
attrahūt in deceptionem quēlibet incautū nō abſtinētes etiaꝫ apud
oīs nr̄e pietati calūniari. Vn̄ otigit quoſdaꝫ coꝝ lr̄is ſubſcribentes
in eccl̄iaꝫ ſuſcipi ; maximo ſicuti reos immittēre ꝑiculo preſumentibꝫ
talia cōminiſtris eo ꝙ neq̄ ap̄lica hoc regula patiat̄ et effundunt
ſup diabolicam efficaciaꝫ dr̄ xp̄m, Quapropt̄ ī nullo ſegnes o cariſ-
ſimi ad inſinuādaꝫ vob̄ pfidiaꝫ coꝝ memetipm̄ erexi, Dicunt enī
q: fuit aliqn̄ qn̄ nō fuit fili⁹ dei· ꝛ p⁹ea factus eſt q̄ ꝑus nō fuerat ta
lis factus· q: et aliqn̄ fact⁹ ē· qualē et hoīeꝫ eē otigit, Cuncta enī in-
quiunt deus ex nō exiſtētibꝫ fecit oīum rōnabiliū & irrationabiliū
creaturis miſcere volētes ꝛ filiū dei, Quibꝫ verbis conſequenter
aiunt eū mutabilis eē nature ; virtutis maliciæq̄ captabilem cū ex
nō exiſtētibꝫ eē dicat̄. Diuīas quippe ſcripturas quibꝫ oſtenditur
eum ſemp eē permentes quibꝫq̄ palā deſignat̄ ī dūbilitas verbi
et ſapīa atq̄ diuīitas que ſūt xp̄s. Poſſum⁹ ergo inquiūt iſti polluti
et nos filij fieri dei ſic̄ et ille, Scriptum eſt enī· filios genui et exaltaui
Cumq̄ illatū fuerit eis q̄d ſequit̄ id eſt ipſi autem me ſpreuerūt quod
naturale nō eſt ſaluatoris cū nat̄e ſit immutabilis· oī reuerencia ſe-
metipſos ſpoliātes aiūt nec aliq̄d hē proprietatem ad deuꝫ· Sed cū ſit
ipſe natura mutabilis ſciūt de illo deus preſcientia ꝛ precontempla
tione· q: cū nō eēt ſpretur⁹ eligendus foret ex oībꝫ, Non enī inquiūt
natura quaſi precipuum inter alios filios aliquid habet. Nam nec

naturalit̃ dei filiꝰ eſt nec aliquã hꝫ ad deum proprietatem qñ etiam
ipſum nature mirabilis exiſtẽtez ꝓꝑt modꝛatiões diligẽtiã ⁊ v̓tutez
nõ mutatũ ad deteriꝰ elegit deꝰ cũ et ſi paulus vl̓ petrꝰ ad hᵒ ꝓuenisſꝫ
nihil potuẽat ibs hoꝝ filiacione differre. Propt̃ reꝓbatiõez igit̃ hꝰ
veſane doctrine etiã diuiñas lr̃as reuoluẽtes. ꝓpoſuimꝰ illud qḋ ĩ pſal:
mis de xp̃o dctũ ẽ. dilexiſti iuſticiã ⁊ odiſti iniq̇tatem ꝓpterea vnxit
te deꝰ deꝰ tuꝰ oleo le. pre conſoꝛ. tu. Quia v̓ filiꝰ dei neq̧ ex nõ exiſtẽti
bus factꝰ ẽ neq̧ fuit aliqñ qñ nõ fuit ſufficit nos erudiri a iohẽ euã:
geliſta q̇ ita ſcꝛibit de eo, Vnigenitꝰ filiꝰ q̇ ẽ ĩ ſinu p̃ris, Prouidẽte q̇ ꝓ:
pe deo ut oſtẽdẽt alterutriꝰ indiuiſas res nominauit p̃rez ⁊ filiũ ex:
iſtẽtez ĩ ſinu p̃ris. Sed q̄ int̃ hec q̄ ex nõ exiſtẽtibꝫ facta ſũt v̓buz dei
nequaq̃z dnumat̃, Oĩa inq̇t p ip̃m fc̃ta ſũt ꝓpaz nãq̧ ſb̃az deſigna
uit dicẽs. oĩa p ipẽ fc̃ta ſũt ⁊ ſine ipo fc̃tũ ẽ nihil. Si enĩ oĩa p ip̃m
facta ſũt ꝫ quõ q̇ creat̃is ut eẽnt donauit ip̃e aliqñ qñ nõ fuit ꝫ Nõ
enĩ vlla rõ ẽ ut qui facit eiꝰ nat̃e ſit eꝰ illa q̄ fiũt, Si ip̃e q̇dem erat ĩ
ꝓncipio oĩa v̓o p eũ facta ſũt ex nõ exiſtẽtibꝫ fecit ⁊ ↄtrarium vide:
tur his q̄ ex nõ ſubſtãtibꝫ facta ſũt hoc qḋ extat et valde diſcretũ. Int̃
p̃rez ſiq̇dẽ et filiũ nll̓m demõſtrat̃ eẽ ſpaciũ nec vſq̧ aliq̃z cogitatiõez
hoc aĩc fantaſia papiẽte. Ex nõ extãtibꝫ aũt creatꝰ mũdꝰ nouellã hꝫ
ſb̃ſtãtie recentẽq̧ natitatẽ a p̃re p filiũ hꝰ modi utiq̧ ſubſtãtialitatẽ
cũctis accipiẽtibꝫ. Altius igit̃ adhuc ↄtẽplatꝰ v̓bi diuinitatẽ ⁊ creatu
rarũ vniuerſã intelligẽtiaz t̃nſcẽdẽtez reuerẽtiſſimꝰ Johẽs genitaz eiꝰ
nec facturã dicẽ voluit nec p elemẽta ſillabaꝝ factoꝛẽ ingenitũ, Vnꝰ
enĩ ingenitꝰ p̃r. Sꝫ q̄ excedit euãgliſtaꝝ puro q̄ et angl̓oꝝ ꝑceptionẽ
et t̃nſcendit vniũſa vnigeniti filij ineffabil̓ ſubſtãtia Nõ ergo reoꝛ
q̄ de pietate cogitãtes de hac aliq̇d interrogare preſumãt ꝓpt̃ qḋ di:
ctũ ẽ. altioꝛa te ne queſieris et difficilioꝛa te noli examinare. nã ſicut
aliaꝝ plĩmaꝝ et hꝰ noticia humãe ꝑceptiõe celata ẽ. Quale ẽ apud
paulũ. q̄ oculꝰ nõ vidit nec auris audiuit nec coꝛ hoĩs aſcẽdit que
ꝑparauit deꝰ diligẽtibꝫ ſe. Sed etiaz ſtellas inq̇t deꝰ ad abꝛahã ꝫ non
potes enumerare neq̧ harenã maris et guttas pluuie q̇s enumera:
nit ꝫ Quis ergo audeat exteriꝰ ꝑſcrutari ſubſiſtẽtiã dei v̓bũ ñ foꝛte
veſanꝰ ſit ꝫ de q̄ ꝓpheticꝰ ſpiritꝰ dic̃ Generatiõez eiꝰ q̇s enarrauit ꝫ nã
et ip̃e ſaluatoꝛ nr̃ preſtare volẽs homĩbꝫ in hoc mũdo colũnis huiꝰ
noticiam ab eis exonerare feſtinauit ſignificans vltra naturaz eſſe

omnium rerum hanc animi aduerſiōe3 ſoli vero patri tantū adiacē
huius ſcientie ſacramētu3, Nll's inq̄t nouit q̄s ē filiꝰ n̄ pr̄ · ⁊ patre3
nemo nouit n̄ filiꝰ· nō reor ignorarare ſapiētes q̄ veſanu3 ē ſapere ·
ex nō exiſtētibꝫ factū filiū · cum vtiq3 habeat tp̄le p̄ncipiū qđ oſtēdit
ex nō exiſtētibꝫ factū. Nam ſi tp̄bꝫ ineſſe oportēt hᵒ qđ aiūt erant qñ
non erat aut ſpacio ſcl'i cuiꝰcūq3 et ſi verū eſt· q̄ oīa p̄ ip̄3 facta ſunt
palam ē q̄ & om̄e ſcl'3 et tēpꝰ & ſpacia et aliqñ int̄ q̄ repit̄ qđ aiūt ·
fuit aliqñ qñ non fuit· p̄ ip̄m facta ſūt ⁊ quō non ē incredibile eu3
qui et tp̄a fecit et ſcl'a et momēta ⁊ int̄ que eſt illud· fuit qñ nō fuit·
dicē aliqñ non fuiſſe ⁊ Stultū eſt enī et oī peccato plenū· eum q̄ cau
ſa eſt aliciꝰ· eundem poſteriorē dicē illiꝰ genit̄e cuiꝰ cauſa eſt. Prece:
dit enī ſcđm eos ſapiētia dei que creauit vniuerſa. Illud ſpaciū in
q̄ dicūt · nondū fcī3 filiū a p̄re· mentiēte ſcđ3 eos et ſcripta que dicit
primogenitum eū eē vniuerſe creature. Conſona ſiquide3 iſtis cla:
mat ⁊ magniloquus Paulus dicens deo. Quē poſuit oīu3 p̄ quē ⁊
ſecula fecit. S3 etia3 in ip̄o creata ſūt oīa que in celis et que in t̄ra ·
viſibilia et inuiſibilia ſiue p̄ncipia ſiue poteſtates ſiue dominatio:
nes ſiue ſedes oīa p̄ ip̄m et in ip̄o creata ſūt et ip̄e ē añ oīa. Cū
ergo impia eē monſtret argumētatio q̄ dicūt ex nō exiſtētibꝫ factum
neceſſe ē p̄re3 ſp̄ eē p̄rem, Eſt pr̄ ſp̄ filio p̄ñte xp̄ē q̄3 appellat̄ pat̄ ſp̄
ſibi filio p̄ñte· ſp̄ eſt pr̄ p̄fectꝰ & ſine defectiōe oſiſtens. Non tp̄aliter
neq3 ex ſpacio neq3 ex nō exiſtētibꝫ generās vnigenitū filiū. Quid
autē ampliꝰ ſit ſceleſtum q̄3 dicē nō fuiſſe aliqñ ſapiētia3 dei q̄ dicit·
Ego erā apud eum optans · ego eram cui adgaudebat ⁊ aut dicere·
virtutem dei aliqñ extitiſſe ⁊ aut v̄bū eiꝰ aliqñ accepiſſe p̄ncipiu3 ⁊
aut alia ex quibꝫ filiꝰ agnoſcit̄ et figurat̄ pr̄, Nam qui ſplendorem
gl'ie nō dicit extare vna exp̄imit et p̄ncipale lumē eꝰ ſplēdorē. Si
autem et imago dei nō fuit et ſp̄ pr̄ nō fuit q̄ nec eꝰ imago eſt · ſed
etiam cū non eſt figura ſubſiſtētie dei vna p̄imit̄· et ille qui in oībꝫ
ab eo figurat̄, Ex quo apparet filietas ſaluatoris nr̄i nll'a3 hn̄s com
munionē ad ceterorꝫ filietatem. Quēadmodū enī ineffabilis eiꝰ ſub
ſiſtentia incomparabili excellentia t̄nſcendē ꝓbat̄ vniuerſa q̄bꝫ ip̄e
donauit ut ſint· ita et filietas eiꝰ natal' exiſtēs p̄rne diuitatis ineffa
bili ſublimitate differt ab eis qui p̄ eū ī adoptiōe3 adoptati ſūt filij·
Is enī inconuertibil' exiſtēs nata p̄fectus eſt & ī oībus nihil egens·

Hi vero in vtroq; mutabilitati ſubditi egent auxilio. In quo enim
ꝓficē potat ſapiētia dei ⁊ aut ī q̄ ei⁹ vitas augeꝛ̄ ⁊ aut de⁹ vbū quō
poteſt meliorari cū ſit vita verūq; lumē ⁊ Si aūt hoc ē : q̄ntomagis
vecors eſt dicē ſapiētiā aliq̄n aut dei vtutē fuiſſe infirmitate capta-
bilē aut irrationabilitate vbū et p h⁹ rōne obſcuratā aut vo lumī
tenebras eē pmixtas apl'o dicēte Que cōmunio luci ad tenebras aut
que concordia xp̄i ad belial ⁊ Nec nō et ſalomone clamāte Impoſſi-
bile eſt vl' vſq; ad opinionē inuenire vias ſpētis ſup petrā q̄ ſcđm
paulum xp̄s ē. Porro creature ei⁹ hoīes et angli bn̄dictiōes accepūt
virtutib⁹ ꝓficē obedētes mandatisq; legittimis q̄ten⁹ nō peccarent.
Dn̄s vo nr̄ natalit̄ fili⁹ p̄ris exiſtēs ab oīb⁹ adoraꝛ̄. Illi g° depone-
tes ſpūm ſuituris. ex bonis opib⁹ et ꝓfectu ſpm̄ filiacōis accipiētes
p natalē filiū uti fiant et ipi adoptiōe filij. Iſti⁹ aūt ꝓpaq; et natalez
precipuāq; filiacōez paul⁹ etiā manifeſtauit de deo dicēs. Qui ꝓpo
filio nō pepcit ſ; p nob' id eſt qui nata non ſumus filij tradidit eum
Ad diſtictiōez nāq; nō ꝓpoꝝ illū ꝓpuz filiū eē dixit. In euāgelio aūt
hic fili⁹ inq̄t me⁹ dilectus ī q̄ mihi bn̄ complacui. In pſalmis vero
ſaluator ait. Dn̄s dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu. Germanitatē nature
declarans ſignificat nō eē ei⁹ natales quoſlibet alios filios p̄t̄ iſtū
Quid etiam qđ ait. Ex u͛ro añ luciferū genui te ⁊ nōne clare nata-
lem demōſtrat p̄rne gn̄atiōis filiacōez quā nō moꝝ diligētia et exer-
citatiōe ꝓfect⁹ ſ; ꝓpetate nat̄e ſortit⁹ ē ⁊ Vn̄ et ingreſſibilē hꝫ filiati-
onem vnigenit⁹ p̄ris. Rationabiliū vero filiacōez nō eis nataliter
exiſtentē ſ; oportunitate moꝝ et dono dei. etiā mutabilē ratio nouit
Videntes enī inq̄t filij dei filias hominū accepūt ſibi vxores ex ipis
Et iterū. filios genui et exaltaui ipi v͛o me ſpreuerūt Per eſaiā deum
dixiſſe didicim⁹. Multa dictur⁹ dilectiſſimi tn̄ſeo oñoſū eē putās pl'i-
bus vbis vnanimes ammonē doctores. vos ipi enī eſtis diuīt⁹ eru-
diti nō ignorātes. q̄ doctrina q̄ nup ↄt̄ pietatē ſurrexit eccłiaſticā.
Zebionis ē et artemonis et zelus pauli ſamoſateni de antiochia ſi-
nodali oīū epoꝝ ab eccłia pulſi. Cui ſuccedēs lucian⁹ ext̄ ſinagogas
manſit. triū epoꝝ ſentēcia dānat⁹ plimo tp̄e q̄ꝝ impietatis fecē ſorbē-
tes iſti nc̄ nob' et nō extātib⁹ illoꝝ plātatiōes abſcōſas pullulare fe-
cerūt arri⁹ et achillas et cū illis caliū malignātiū et neſcio quō in-
ſita tres ordinati epi eo q̄ ↄſenſerūt eis et ad peiora flāmati ſūt. De

quibꝰ ſentēcia ī vr̄a ſit ꝓbatiōe repoſita qui ſalutaris paſſiōis hu-
militatē et exinanitiōez volūtariā pauptatē ⁊ voces quas ꝓpter nos
ſaluator ſuſcepit memoria retinetis. Igit̄ ad oſtēſiōez ſupne ⁊ antiq̄
diuitatis ei⁹ hec ꝯgruūt · ſignificatiuiſq̄ ſmōibꝰ natalis ei⁹ glīa ⁊
impiū et apud pr̄ez māſio clari⁹ explicat̄ · q̄le ē illud · ego ⁊ pr̄ vnū
ſum⁹ · nō pr̄ez ſemetipꝫ appellās neq̄ ſbſtātialr̄ duas natas q̄ ē vna
declarās · ſꝫ qꝛ pr̄nā ſeruādi pleītudiez fili⁹ hr̄ pfecte natāq̄ p oīa ſilēz
pr̄i gerēs & immutabil' imago ei⁹ exiſtēs atq̄ pncipal' cauſe expſſa
figatio. Vn̄ etiā tūc philippo cupiēti videre pr̄ez · dn̄s ſine īuidia ſe
demonſtrat. Nā cū dicēt oſtēde nob̄ pr̄ez ait · q̄ videt me videt ⁊ pr̄ez
Tanq̄ p ſpeculū ſine macula ⁊ aīatū p diuiā ei⁹ imagiez ꝯtēpla-
ret̄ pr̄ez · q̄ꝫ ſilr̄ in pſalmis ſctiſſimi viri canūt dicētes · ī lūie tuo vi-
debim⁹ lumē · qua ꝓpt̄ et q̄ honorat pr̄ez honorat et filiū · et q̄ hono-
rat filiū honorat pr̄ez · et rcte · oīs nāq̄ uox impia q̄ ī filio dici pſūmi
tur ad pr̄ez q̄ꝫ refert̄ · Sꝫ mirū nō eſt q̄d ſcripē⁹ ſū o cariſſimi ſi falſas
adūſū me derogatiōes et ꝯt̄ pijſſimū nr̄m ppl'm delatas inſinuo · hi
enī q̄ ꝯt̄ deitatē filij dei caſtra ꝯſtituūt neq̄ cōt̄ nos ingr̄tas calūnias
exercē formidāt · quōꝫ nec pſcoꝝ quēpiā dignāt̄ ſibimet cōpare · neq̄
pceptoribꝰ e q̄bꝰ nos ab infantia eruditi ſum⁹ eq̄ri patiūt̄ neq̄ ꝯmi-
niſtroꝝ quēq̄ nūc vbicūq̄ ꝯſiſtētiū in menſura ſapiētie reputant · q̄
ſoli ſapiētes et nihil hn̄tes atq̄ nouoꝝ dogmatū inuētores ⁊ q̄bꝰ ſol'
reuelata ſint q̄ a nll'o altero ſb ſole ītellcta noſcūt̄, O ſceleſta ſupbia
immēſa veſania · vāe glīe furor · ſapiētia ſathāe ī aīas coꝝ neq̄ſſīas
vehemēt̄ inſiliēs nō deterruit eos antiq̄ꝝ ſcp̄tāꝝ deo amabiliū expla
natio nō ꝯmīſtroꝝ ꝯſors reūētia et de xp̄o ferocitatē coꝝ manſuefecit
quoꝝ ſceleſta opa nec demōes ferre patiūt̄ q̄n voces blaſphemiā cōt̄
filiū dei ꝓmere nō preſumūt · Hec igit̄ iacl'a ſm pn̄tē ꝟtutē dirigāt̄
adūſ⁹ eos q̄ ī erudita mātia cont̄ xp̄ꝫ exacuuntur ad bellū ⁊ adūſus
pietatem ei⁹ calūnias inferre ꝯtēdūt. Aiūt enī nos adūſātes fabl'as
ex q̄bꝰ inuētuꝫ ē dici ex inextātibꝰ impiā et nō ſcriptaꝫ ꝯt̄ iheſū xp̄m
blaſphemiā pdicare idē duo ingenita ipi poti⁹ duoꝝ alterū neceſſa
rio eē oportere dicentes ineruditi aut ex nō extātibꝰ filiū eē ſapiēdūꝫ
aut indubitant̄ dicē ingenita duo ignorātes imperiti qꝛ ml'tū ē int̄
pr̄ez ingenitū et ea q̄ ab eo ex nō extātibꝰ ſūt creata rationalia & ir-
rationalia quoꝝ media exiſtēs nata vnigenita p quā vniūſa ex nō

extātib⁹ fecit pr̄ dei / ubi ex ipo ꝟ pr̄e natītatē hr̄ ſicͭ et ipe dn̄s alicubi
teſtat⁹ ē dicēs · q̄ diligit pr̄ez diligit filiū q̄ ex eo natus ē. De q̄b⁹ nos
ita credim⁹ ſicͭ placet apl'ice eccīe in unū ingenitū pr̄ez nll'az hn̄tez
cauſā ut eēt indubitabilē et immutabilē ſꝑ idē et ſilr ſe hn̄tē nec ꝓue=
ctū nec imminutiōez recipiētez legis ꝓpharū apl'oꝝ euāgelioꝝq; da=
torē patarchaꝝ apl'oꝝ dn̄m oīmq; ſcōꝝ. Et ī unū dn̄m ihm xp̄z filiū
dei unigenitū natū nō ex nō extāte ꝫ extāte pr̄e nō ſm corporū ſimi
litudīes inciſiōib⁹ aut diuiſiōnū effluxiōib⁹ ſicuti ſabellio et valētio
placet ꝫ ineffabil'r et inenarrabil'r ſm eū qui dixit ſicuti ſup̄ poſui⁹
gen̄atiōez ei⁹ q̄s enarrabit ? Subſtātia videlicet ei⁹ oī create nature
impſcrutabili exiſtēte ſicͭ et ipe pr̄ impſcrutabilis eſt eo q̄ nō capiat
rationabiliū natā ſciētiā qua pr̄ genuit deū · qḋ quidē nō a me due
nit dicē viros ſpū veritatis impletos · erudiēte q̄ppe nos xp̄i voce q̄
dicit · null⁹ nouit q̄s eſt pr̄ n̄ fili⁹ · et nll'⁹ nouit q̄s eſt fili⁹ n̄ pater.
Et aſſerēte eū indubitabilē et immutabilē ſe ſicͭ pr̄ez nihil egentem ꝑ=
fectū filiū eq̄lemq; pr̄i ſoli ingenito. Imago enī ē integerrīa et im=
mutabilis pr̄is et oīno imagīez dueīt eē plenā ꝑ quā nō deſit aliq̄d
ab eq̄litate ei⁹ cui⁹ imago ē ſicͭ ipe dn̄s docuit dicens · Pr̄ me⁹ maior
me eſt · ſm qḋ ſemꝑ etiā eē filiū ex pr̄e credim⁹. Splēdor enī ē gl'ie et
figa pr̄ne ſubſiſtētie · ꝫ nll'⁹ hoc ſꝑ ad ſuſpiciōez ingeniti ſūmat ſicuti
putāt q̄ ſenſus aīe cecatos hn̄t · nā neq; erat neq; ſꝑ neq; an̄ ſcl'a idez
eſt qḋ ingenitū · ꝫ nec quilibet human⁹ intellcēs ab oīb⁹ noīat⁹ in=
dicare valet hoc qḋ dicimus · ingenitū ſicͭ et vos eſtimare credo et de
oīz vr̄oꝝ dictō ꝓpoſito nll'o mō quib⁹libet noīb⁹ ingenitū declarāti=
um. Vident̄ enī hec noīa veluti tēpoꝝ eē ꝓductiua ? digne tn̄ ipi⁹
unigeniti diuītatē et veluti dicā antiq̄tatē neq̄q̄z ſignificare valētia
Cum ſcī̄ videlicet viri ſm ſuā vn⁹quiſq; virtutē ſacramentuz hoc
apire conati ſūt veniaz poſcētes ab auditorib⁹ ꝑ ſatiſfactiōes ratio=
nabiles dicēdo de ſe, Protulim⁹ qḋ ptingē preualuim⁹. Si quid aūt
ultra hoīez expectāt quicūq; viri et ad mai⁹ innitunt̄ eloquiū illud
qḋ ait ex parte cognoſcim⁹. Iam putātes eē deſtructuz palā eſt quia
multum ſpe ſua deficiūt, Igitͬ erat et ſemper et an̄ ſcl'a qḋcūq; ſit nō
tamen ē id qḋ ingenitū · Ergo ingenito quidē pr̄i ꝓpria dignitas eſt
ſeruanda nll'az dicentes cauſam ei fuiſſe ut eēt, Filio vero congruuͤ
diſtribuat̄ honor. Sine ꝑncipio enī a pr̄e ſciam⁹ eius eē natiuitatē

culturam ei ſicut prediximus tribuẽtes pie atq; cum bona opinione
ſup eo erat· & ſemper et ante ſel'a predicãtes, Diuinitatẽ quippe eiuſ
perſcrutantes· ſʒ imagini et pſcrutationi p̃ris pfectaʒ equalitatem p
omnia deuouentes xp̄uʒ vero ſolũ dicentes p̃ris qḋ ingenitus ẽ · cũ
et ip̃e ſaluator dixerit· P̃r meus maior me ẽ· In hac itaq; pia de
patre filioq; ſentẽcia· ſic nos diuĩe ſcripture docẽt· Vnũ ſc̃tʒ ſp̃ũʒ con
fitemur· qui repleuit et veteres teſtamenti ſanctos homines· & noui
ſacratiſſimos preceptores· ĩ vnã et ſolã catholicam ap̃licãq; ſp eccle
ſiam que et inuincibilis eſt licet oĩs mund⁹ aduerſus eaʒ pugnet &
victrix totius aduerſe impietatis exiſtit, Securos nos faciẽte p̃re:
familias eius clamat· Habete fiduciã ego vici mundum · Hoc no:
uimus actum poſt reſurrectiõeʒ a mortuis· quoꝝ primitie factus eſt
dominus nr̃ hieſus xp̄s carne vera indutus et nõ putatiue ex dei ge
nitrice maria qui ĩ nouiſſimis temporib9 ꝑ damnatiõe peccati ad
humanũ genus adueniens crucifix⁹ et mortuus ẽ· ſʒ nõ ꝑpterea diui:
nitate ſua minor factus. Reſurrexit enĩ a mortuis aſſumptus ĩ celuʒ
eſt ſedet ad dexterã maieſtatis. Hec igit̃ ex parte ĩ hac ep̃l'a figura:
ui ꝯ oneroſũ credens ſingula ſub ſcrupuloſitate conſcribẽ· eo qḋ ſciaʒ
ſanctum ſtudiũ veſtrum talia non latere. Hec docemus· hec etiaʒ p̃:
dicam⁹· Hec ſũt ecc̃ie ap̃l'ice dogmata ꝑ quib9 etiã morim̃ & deſtru
ere ea volentes nullatenus formidam⁹· Qui licet verberib9 a nobis
extorqueant ꝯ nos tñ ſpem nõ auerſam̃ nr̃aʒ. Hoꝝ igit̃ adu̇ſarij id
eſt arri⁹ & achillas et qui cum eis ſũt veritatis inimici ab ecc̃ia ſunt
procul expulſi· alieni facti a pia doctrina nr̃a ſm beatũ paulũ ap̃l'ʒ
dicentem, Quicũq; vobis annunciauerit pret̃ qḋ accepiſtis· anathe:
ma ſit licet angelũ de celo eẽ ſe fingat · ſʒ etiã ſi quis alijs ſermonib9
domini nr̃i hieſu xp̄i et doctrina que ſm pietatem ẽ inſtat̃ nihil ſciẽſ
et reliqua. Hos igit̃ anathematizatos a fraternitate· null⁹ vr̃m ſu:
ſcipiat aut hr̃e patiat̃ ea que ab eis vel dicunt̃ vel ſcribunt̃, Cuncta
enim velut magi hoĩes mentiunt̃· q2 veritatem loqui non poſſunt
Circumeunt deniq; ciuitates nihil ſtudentes aliud q̃ʒ ut amiciciarũ
ſchemate et noĩe pacis· p figmenta vl' blãdimenta lr̃as dent et acci:
piant ut errare faciant p hec deceptas a ſe mulierculas, Hos igitur
qui contra xp̄m tanta preſũmunt· quiq; xp̄ianitati tam publice de:
rogarũt q̇ int̃ iudicia pſecutiões nob̃ q̃ntũ ĩ ip̃is ẽ excitare nõ ceſſãt

Et ineffabile ſacramẽtuƷ xp̄i natiuitatis eneruare moliunt̃· auerſa=
mini dilectiſſimi et vnanimes atq̄ ↄcertatores nobiſcū· contra eorū
veſanam eſtote preſūptiōeƷ ad ſimilitudīeƷ comminiſtroꝝ nr̄orū qui
indignati ſūt et aduerſus eos mihi ſcripſerūt, Et ī thomo quē etiaꝫ
vobis direxi· p̱ filiū meum archidiaconū ſubſcripſerūt· tam totius
egipti et thebaidis q̄Ʒ libie et pentapolis·ſyrie·licie·pamphilie·aſie·
cappadocie ſacerdotes· aliarūq̄ prouīciarū ad quoꝝ inſtar etiā vos
eum confido ſuſcipe, Multis itaq̄ mihi contra nocētes remedijs exi=
ſtentib9 etiam hoc inuentum eſt vtile medicamē q2 conuertuntur ſe=
ducti ab eis ꝑplī· nūc nr̄is ſacerdotib9 obedientes et ad penitētiam p̱
eos accedere feſtinātes. Salutate ad inuicem fraternitatem que
apud vos eſt· Valere vos opto in dn̄o cariſſimi, Sūt autem qui
anathematizati ſūt · ex preſbiteris quideƷ Arri9· ex diaconib9 auteƷ
Achillas Fuzoius Athalis Lucius Sarmac9 Iuli9 Menas· alter
Arrius et Helladius. Theodoricus·

Conſona his direxit et philogonio antiocene preſuli ciuitatis
et euſtachio qui tunc beroeā gubernabat eccliaƷ et alijs apl'oꝝ
dogmatū defenſorib9. Sed neq̄ arrius quieſcē paſſus eſt ſcripſit
enim et ip̄e concordib9 ſuis, Quia vero nihil falſi cōtra eum ſcripſit
ſacratiſſimus alexander· ip̄e arrius lr̄is ſuis ſcriptis ad nicomedien
ſem euſebium proteſtatus eſt, Quam ep̄laƷ inſerere non omitto ut
communicatores impietatis ei9· ignorātib9 poſſim facē manifeſtos

Capitulū xv·

Domino deſiderabiliſſimo hoī dei fideli orthodoxo euſebio· arri
us qui pſecutionem ab alexandro papa patitur iniuſte ꝓpter
vincentem omnia veritatem quam tu quoq̄ defendis· in dn̄o ſalutē
Patre meo armonio veniente ad nicomediā · rationabile iudicaui
te ſalutare per eum ſciens dilectiōeƷ pariter et effectū quem circa fr̄es
propter deum hr̄e dinoſceris. Vehementer nos vaſtat atq̄ pſequit̃
et omnem benignum animū mouet aduerſum nos ep̄s· ita ut etiaꝫ
de ciuitate nos expuliſſet velut hoīes ſine deo· quōƷ nō concordam9
ei publice dicenti ſemper deus ſemper filius· ſimul pater ſimul filius
coexiſtit ingenito deo fili9 ſemper genitus eſt ab ingenito genitus ē.
Neq̄ cogitatione ſ Neq̄ athomo quodaꝫ precedit deus ſemper filius
ex ip̄o deo eſt, Et quōƷ Euſebius frater tuus ceſarienſis et theodotus

et paulinus et athanaſius et gregorius et ecius· et omnes ꝑ orientē
dicunt quia preexiſtit deus filio ſine principio ; anathema facti ſūt·
preter ſolum philogonium· et helladicum· et macharium homines
hereticos ineruditos·quorū alij quidem dicūt filiū eructuationē·alij
vero propoſitionem· alij coingenitum, Quas impietates nec au-
dire poſſumus licet innumeras mortes nobis minent̄ heretici, Nos
aūt quoniam dicim⁹ et ſapimus et docuimus et docemus· q꞉ filius
non eſt ingenitus·nec ingeniti pars vllo modo neqꝫ ex aliquo ſub-
iecto· ſꝫ quoniam voluntate et conſilio ſubſtitit ante tempora· et añ
ſecula plenus deus vnigenit⁹ conuertibilis et antequam generaret̄
aut crearet̄ aut predeſtinaret̄ aut funderet̄ nō erat·ingenitus enī nō
erat·perſecutionē patim̄ q꞉ dixim⁹ principiū hr̄ fili⁹·de⁹ aūt ſine ꝓn
cipio eſt·et q꞉ dixim⁹ ex nō extātibꝫ ē ſic aūt dixim⁹·ſm qđ nec pars
dei ē nec ex aliquo ſubiecto ꝓpterea ꝑſecutionem patim̄· de cetero tu
noſti, Valere te ī domino xp̄o memorē tribulationū nr̄aꝝ collucia-
niſta vere euſebie id ē pie, Euſebius itaqꝫ ceſarie erat ep̄s·theodo-
tus laodicie·tiri paulin⁹·athanaſius anazarbi·et gregorius berythi·
Ecius aūt lidde·Lidda vero eſt que nūc dioſpolis appellat̄, Nos
ergo Arri⁹ concordes ſe hr̄e gloriabat̄·Hoſtes autē vocauit Philogo-
nium preſulē vrbis antiocene Helladiū tripoleos et Machariū hie-
roſolimoꝝ adūſus eos ſarciendo calūnias·quoꝝ eternū et añ ſecula fi
liū et cum pr̄e equi honoris ei⁹demqꝫ ſubſtātie predicabāt, Hāc igit̄
Euſebius dum ſuſcepiſſet ep̄laꝫ et ipſe venenum ſue impietatis euo
muit·Scripſitqꝫ hoc modo paulino epiſcopo tiri,

Sedecimum,

DOMINO meo paulino ; Euſebius in dn̄o ſalutem. Neqꝫ
domini mei euſebij ſtudium pro veritate verbi tacitum eſt·
Sed vſqꝫ ad nos peruenit, Neqꝫ tuum domine ſuper hac cauſa ſilē-
tium, Et ut conſequens erat, De domino quidem meo Euſebio
letati ſumus ; de te vero triſtamur·arbitrantes taciturnitatem tanti
viri nr̄am eſſe deuotionem, Quapropter rogo te ſcientem·quoni-
am indecens eſt virum ſapientem alia ſapere et tacere veritatem·ut
ſpiritali ratione commotus ; ad conſcribēdum de huiuſmodi rebus
incipias· cum et tibi ſit vtile et audientibꝫ te ; maxime dum ꝑ con-
ſequentiam ſcripture ; et veſtigia ſermonum eius et volūtatis ſcribē

cuncta volueris ; quoniam neq duos ingenitos audiuimus aliqñ
neq vnum ĩ duos diuiſum· neq corporale aliquid paſſum eſſe di=
dicimus· aut credimus domine meus ; Sz vnũ quidem ingenituz
vnum vero ab eo vere et non ex eius ſubſtantia factũ et vniũſaliter
dicendum nequaq̃ eum ingenita natura participantem aut exiſtẽ=
tem ex eius ſubſtantia· ȝ factum perfecte aliud natura atq virtute
quantũ attinet ad integram ſimilitudinem affectum poteſtatem q
factoris factum ſcz inenarrabiliter · quod etiam cogitationi non ſo=
lum humane ; ſed etiam que vltra omnes homines eſt incomprehẽ
ſibile iudicamus et credimus, Et hec quidem non rationibus nr̃is
obſtricti ; Sed ex ſcriptura ſancta diſcentes· dicimus creatum eſſe &
fundatum & genitum ſubſtantia et inconũtibili et ineffabili nat̃a
ſimilitudine factoris. Sicut ipſe dominus ait, Deus creauit me ini=
cio viarum ſuarum in opera ſua et ante ſeculum fundauit me an=
te omnes colles genuit me. Si autem ex eo hoc eſt ab eo erat quaſi
pars eius vel ex fluxu ſubſtantie nequaq̃ creatus aut fundatus eſſe
diceretur. Neq tu hoc ignoras domine vere quia quod ex ingeni
to exiſtit creatum iam ab alio aut ab eo aut fundatum nõ erit. Ab
inicio ingenitum eum dicere oſtenſionem quandaz prebet quaſi ex
ſubſtantia paterna ſit natus et habeat ex eo equalitatẽ nature. Sci=
mus enim quia non de eo ſolo genitum dicit ſcriptura ; ſed etiam
de diſſimilibus ei natura per omnia, Nam et de hominibus ait.
Filios genui et exaltaui ; Ipſi vero me ſpreuerunt, Et iterum· Deũ
qui te genuit dereliquiſti. Et in alijs quidam ait, Qui peperit
guttas roris · non naturam ex natura narrans ; ſed vniuſcuiuſq
creature ex eius voluntate natiuitatem. Non enim ex eius ſubſtan
tia ſunt ; ſed omnia voluntate ei9 facta ſicuti facta ſunt, Ille ſiqui=
dem deus eſt hec autem ad ſimilitudinem eius verbo ſimilia futura
ſecundum ſpontaneum motum facta· et omnia quidem per eum a
deo facta cuncta tamen ex deo. Que percipiens & exponẽs· ſcḋm datã
tibi diuinitus gratiam ; ſcribẽ domino meo Alexandro feſtina, Cõ=
fido enim ; quia ſi ſcripſeris ille conuertitur. Saluta omnes qui
in domino ſunt, Valentẽ te & ꝓ nob orãtez gr̃a dei cuſtodiat dñe.

Talia et iſti alterutris ſcribebant contra veritatem ſe armanteſq
ad prelium. Capl'· xvij· ·Socrates.

ET peius fiebat malum ad contentiõis incendiũ per eos qui
hec ſcripta ſuſcipiebant. Conſentientes igitur alexãdro & in
eius domo ſubſcribebãt : alia vero contraria faciebant, Precipue tñ
mouebatᷣ ex aduerſo nicomedienſis euſebius ; quoꝫ ĩ epl'a ſua gra:
uiter eius memoriã fecerat alexanð. Poterat aũt illo tp̃e nimis euſe
bius quia tunc imperator nicomediam morabatur, Nam ibi ante
paululũ tempus diocletianus· et circa eũ regalia conſtituerãt, Pro:
pterea ergo multi epoꝝ obediebãt euſebio·et ille frequenter ſcribebat
alexandro quidẽ ut de ſerẽs queſtionẽ que mouebat tumultũ ſuſcipe
ret arriũ et ſequaces eiꝰ · per ciuitates autem diuerſis epiſcopis ne
conſentirent ſcriptis alexandri, Unde omnia erant valde turbata
Non enim ſolummodo eccleſie preſules ratiocinatiõibꝫ inter ſe certa
re videbantur · ſed etiam populus diuiſus erat, Alij nãqꝫ iſtis·alij
vero conſentiebant illis. Et ad tantum cauſa venit incendiũ·ut in
publico et in ipſis theatris xp̃ianitati derogaretur. Hi quidem in
ipſa alexandria poſiti tanquã iam victores de ſuperioribus perſecu
tionibus facti potius armabantᷣ legationeſqꝫ mittebãt ad compro:
uinciales epos, Hi vero in alteram diuiſi partem : illorum ſimili
ſedicioni cõmunicabant.

Capl'·Decimumoctauum. Socrates.

DIcebatur igitur arrianis qui duodũ fuerant ab eccleſia ſegre:
gati. Qui vero ſint iſti dicendum eſt. Sub petro alexã
drine ciuitatis epo · qui ſuſcepit diocleciano imperante martirium ·
melicius quidam eps vnius ciuitatis egiptioꝝ depoſitus eſt, Et ꝓpt̃
alias multas cauſas et maxime quia ĩ perſecutione fide negata ſa:
crificauerat. Ergo damnatus habuit multos ſequaces et hereſiarch
es factꝰ ẽ eoꝝ qui hactenꝰ ab eo in egipto meliciani vocantᷣ nl'laꝫ iu
ſticie ſatiſfactionẽ hñs cur remanſerit ab eccleſia ſeparatus · dicebat
quidem iniuſticiam ſe paſſum·et obloquebatur ſepius derogabat ꝙ
petrum. Sed petrꝰ in pſecutiõe ꝑcepta martirij palma defũctꝰ ẽ. Iſte
ꝰ retulit detrctiões in achillam qui pꝰ petrũ ſuſcepit epatũ. Et rurſꝰ
in alexandrũ q̇ pꝰ achillã noſcitᷣ ordinatꝰ. Intᷣ hec igitᷣ ſupuẽit q̃ſtio
arriana ꝛ meliciꝰ vna cũ ſuis defẽdebat arriũ ꝯſpiratõe fc̃ta cum eo
aduſꝰ epm Quibuſcũqꝫ enĩ ꝓua vidẽbat arrij ſecta ſuſcipiebãt ſup ar
rio alexãdri ſetẽciã·tãqꝫ iuſtũ ꝺr ꝯſetaneos arrij eiꝰ videtur ẽẽ dedrũ·

Scribebant autem et qui circa euſebium nicomedie· et alij quibus
arrij opinio complacebat q̃tenus ſoluerēt quidem premiſſa dānatō
et in eccl'iam dānati reducerent quaſi nichil mali profiterent, Sic
itaqꝫ diuerſis epiſtolis ad alexandrinū epm̄ deſtinatis fecerūt harū
epiſtolarū collectiōes, Arrius quidē earū que per ſe erant· alexander
autem contrariarū· Et hinc occaſio contentōis oborta eſt hereſibus
que nūc vbiqꝫ circūuolant· hoc eſt arrianoꝝ eunomianoꝝ et q̃cunqꝫ
a macedonio nomē habēt, Singuli nāqꝫ ipīs epiſtolis teſtibus vſi
ſunt in defenſionem hereſis ſue. Sozomenus·

CVm vero ſepe ſuplicātes alexandro qui circa euſebiū nō in-
clinaſſent eum ; tanq̃ iniuriam paſſi malignabant et acrio-
res ad roborandū arrij dogma ſūt facti· Conciliūqꝫ in bithinia col-
ligentes ſcripſerūt epīs vniuerſis· vt tanq̃ recte credētibꝰ cōmunica-
rent arrianis et agerēt ut alexāder quoqꝫ cōmunicaret eis, Dumqꝫ
eorum ſtudiū defeciſſet ; alexandro nequaq̃m conſentiente legatiōi
fungitur arrius apud paulinū tijri epm̄ ; et euſebiū pamphili pō-
tificē ceſaree paleſtine et patrophilum ſcythopoleos petens vna cū
ſuis ut iuberet cum populo qui cum eo erat ſollemnia ſacramenta
eccleſie celebrare tanq̃m ipſe prius preſbiteroꝝ habuiſſet officiū ; cē
dicens conſuetudinē in alexandria ſicut etiam nunc ut vno exiſtēte
ſup omnes epiſcopos preſbiteri ſeorſum eccl'ias obtinerēt ; et ipſos
in eis collectas ſollēnit' celebraret, Tunc illi vna cum allijs epīs in
paleſtina cōgregati ; tale decretū ſup petitione arrij protulerunt iu-
bentes collectas eos exercē ſicuti prius ; eſſe tn̄ ſubditos alexandro
pontifici ; et depcari ſemp ut eius pace et cōmunione fruerentur,
Cunqꝫ etiā in egipto multis concilijs celebratis hereſis pulularet ;
ita ut vſqꝫ ad regalia perueniret ; non mediocriter conſtātinus im
perator affligebat eo q͡ religione nup inchoante creſcere multos xp̄i
anitate dogmatū diſcordia reuocaret. Et ꝓptea culpabat et arrium
et alexandrū ; eiſqꝫ ſcribens arguebat. Quia cū latere potuiſſet hec
queſtio eam deduxiſſent ad medium et vehemēti ſtudio cōtentiones
mouiſſent que nec q̃renda erat nec ab inicio cogitāda aut cogitata
potius taciturnitati iure tradenda. Cum vtiqꝫ ab alterutris non ſe-
iungi potuiſſent licet ex aliq̃ parte dogmatis diſſonarēt · alexandro
ſiq̃dē et arrio aliq̃n culpās aliq̃n ſuadēs talia ſcripſit q̃rū l'rarū ptē

hic poni non eſt īcongruum, Tota enim epiſtola in libris euſebij poſita eſt in vita conſtantini,

Socrates, Ca·xix·

Victor conſtantinus maximus pius alexandro et arrio, Didici tūc natā preſentis queſtionis originē ; qn̄ tu o alexander a preſbiteris requirebas·q̄d vnuſquiſq; corū de quodam loco in lege conſcripto·magis aūt pro vane cuiuſdā queſtionis parte ſentiret ; tu q; o arri q̄d neq; p̄ncipio cogitari debuerat aut cogitatū tacitur=nitati tradi potius cōpetebat· Illud īprouide ꝯtinus obieciſti· vn̄ diſcordia int̄ vos emergēte miſteria cōtemnunt̄·ſcōs vero populus in vtraq; diuiſus cōmunis corporis cōgruentia ſeparat̄. Ergo vtq; veſtrum ex equo voluntatē prebēs·in quo vos cōfamulus vr̄ iuſte monet obediat. Hoc itaq; neq; requirere dignū eſt ; neq; de talibꝫ reſpōdere q̄rentibꝫ. Huiuſmodi enī queſtiōes·que nō cuiuſdā legis neceſſitate proponūtur·inutilis vacatiōis tempꝰ exquirunt·et licet cauſa cuiuſpiā natalis exercitij fiāt · tn̄ debemus eas ītra ſenſū claudere ; et non prompte in publica et conciliabula deportare nec omnium auribꝫ incōſulte cōmittere, Quātus enim eſt vnuſquiſq; hominum ut poſſit ita magnarū rerū et valde difficiliū virtutem aut ad ꝑfectū inſpicere aut interp̄tari digne ? Ac ſiquis hoc facere difficile tn̄ poſſit·quāte parte ꝑpl'i ſuadebit ? Aut q̄s tātaꝝ queſtionum ſubtilitates extra lapſus ſui periculū ſuſtinebit ? Ergo fugiēda ſūt in talibꝫ multiloquia ; ne forte dū infirmitati nr̄e nature minime quod proponit̄ explicat̄·mēte diſcentiū auditoꝝ pro tardiore intellectu ad perfectā queſtiōis ꝑceptionē ꝑuenire nō valente ad nc̄citatē blaſphemie aut ſciſmatis ꝑpl's adducat̄. Quapropter & interrogationes incaute·et reſponſiones improuide· equā alterutris veniam tribuant ex vtroq;. Non enī ꝓ ſūmo legis mādato apud vos occaſio certamis inflāmata eſt ; neq; noua quedā pro dei religiōe hēſis introducta, Sed vnā eandē q; rōez habetis ſicut etiā vnū cōmunionis ſignum, Vobis enī int̄ alterutros pro paruulis et valde modicis cōtendētibꝫ cauſis·tantū dei populū quē vr̄is orōnibꝫ et prudentia cōuenit gubernari diſcordare nec decet nec omnino phas eē credibile eſt, Vt aūt paruo quodā exēplo ſapiētiā vr̄aꝫ moneā ; Noſtis etiam īpos philoſophos quia in vno quidem dogmate cuncti conſentiūt Cum vero ī quadā ſentētie parte diſcordant licet diſcipliē

virtute ſeparētur· tñ adinuicē corporis vnitate cōſpirant, Cum hec
ita ſint ꝫ quāto potius iuſtū eſt· vos magni dei miniſtros in volun
tate religiōis alterutris eē concordes ꝫ Conſideremus itaqꝫ ratione
maiori· et ampliori intelligētia cogitemus ſi recte ſe habeat propter
parua et vana ſermonū cētamina fratres fratribꝫ reſultare· et hōreꝫ
concilij ꝑ vos impia contētione diſcerpe dū ad inuicē pro ſic paruiꝭ
et nequaquā neceſſarijs litigatis vulgaria ſūt hec· et infātium ma:
gis fatuitatibꝫ cōmodāda· ꝙ̄ ſacroꝝ viroꝝ et prudentiū intelligētie
conſona, Recedamꝰ ergo volētes a tēptatiōibꝫ dyabolicis. Magnꝰ
noſter deus ſaluator vniuerſoꝝ cōmune omībꝫ lumen effulſit. Cuiꝰ
prouidētia hoc meū miniſtri dei ſtudiū ad perfectionē venire ꝑmit:
tite vt vos illius populū mea allocutiōe et miniſterio et monitiōis
inſtantia· ad ſinodalem poſſim reuocare ꝯmunionem· qꝛ ſicuti dixi
vna quedā in vobis eſt fides et vnus ſcdm vos hereſeos intellectuꝭ
legis ꝙ̄ preceptū ſuis partibꝫ in vnius volūtatis propoſitum tendit
Hoc ergo qd vobis int̄ alia contentione excitauit quoꝫ non attinet
ad totius legis virtutem · ſeparatiōeꝫ quādaꝫ et ſedicionē inter vos
non debet efficere, Dico aūt hec non tanꝙ̄ cogēs vos omībꝫ modis
huic ſatis optime et qualiſcunqꝫ ſit conſentire queſtioni. Poteſt enī
et honor concilij a vobis integer cuſtodire et vna atqꝫ eadem oībuꝭ
cōmunio conſeruari ꝫ licet aliq̄ in vobis particulariter ad inuicē ꝓ
paruo quodā contētio gn̄etur· quoꝫ non omēs ī oībus idem volūꝰ
neqꝫ vna ī nobis natura verſat̄· aut volūtas vna cognoſcat̄. De
diuina ſiqdeꝫ prouidētia vna quedaꝫ in vobis ſit fides vna prudē:
tia vnus in deo conſenſus . Que vero pro his friuolis queſtiōibuꝭ
inter alterutros diſputata ſunt · licet non in vnam ſentenciā colli:
gantur· manere tñ intra ſenſum debēt mentis ineffabilitate ſeruata
Communis autē caritas ꝑcipuū ſacramentū et veritatis fides et ho
nor circa deū atqꝫ religiōeꝫ legis ꝫ apud vos incōcuſſe ꝑmaneat,
Reuertimini ergo ad alterutras amicicias atqꝫ gratiā reddite vni:
uerſo ꝓplo vr̄os amplexus ꝫ vos ꝙ̄ ipos velut ꝓprias animas expi
antes alterutros rurſus agnoſcite · ſuauiores enī crebro ſūt amicicie
poſt inimiciciarū cauſas ad concordiā reſtitute, Reddite ergo mihi
tranquillos dies noctes ꝙ̄ ſecuras · ut quedā iocūditas puri luīs et
vite iam quiete apud me letitia conſeruetur ſi non fuerit neceſſitas

ingemendi et ſemp lacrimis ingrauari·et neqꝫ ſeculum libẽter ferre
viuendi, Dei nãqꝫ ꝑplõs id eſt conſamlõs meos ſic iniuſte et noxia
vr̃i contentiõe diuiſos congregari iam tempus eſt, Vt autem h⁹=
modi triſticie mee magnitudinẽ ſentiatis audite, Dudum veniens
ad nicomedenſium ciuitatem· repẽte ad orientẽ pergere feſtinabam
Cumqꝫ ad vos tenderẽ et pluria iam parte vobiſcũ eẽm·huius rei
nuncio ſum retẽtus· nec oculis videre compellerer que impoſſibile
iudicabam ad ſenſum poſſe auriũ ꝑuenire. Quapropter aperite
iam michi per vr̃aꝫ concordiã orientis vias·quas contentiõe clau=
ſiſtis alterutrã, Velociterqꝫ michi concedite eoſqꝫ ip̃os et alios vni=
uerſos populos videre letos et ꝓ cõmuni oĩm concordia ac libtate,
debitã gratiarũ actionẽ fauorabilibus eloquijs deo perſoluere.

Alexandro ſiquidem et arrio nũc cul= Ca· xx. Sozo·
pando nunc ammonendo hec ſcripſſe dinoſcitur. Grauit̃
autem ferebat audiens aliquos ꝯtra oĩm ſtatutũ agere paſce feſtiui
tatem, Tunc etenĩ in vrbibus oriẽtis diſcordãtes quidam ab hac al
terutra quidẽ ſocietate diuiſi non erãt· iudaice tñ feſtiuitatem dñi=
cam celebrabãt·et ut aſſolet ſplendorẽ collecte tali diſcretiõe fedabãt.
Propter vtraqꝫ igit̃ quietã eccᵗaꝫ feſtinabat p̃ceps ſ ſeqꝫ putans h⁹
malũ poſſe p̃occupare anteq̃ȝ ad plurimos perueniret miſit virũ cir
ca ſe fide et vita ſimul inſignem· et confeſſiõibꝫ prioꝝ tp̃um pro do=
gmate cõprobatũ qui cõpacaret egiptios ꝯᵗ̃ dogma tumultuantes
et oriẽtales propter paſca diſcordes, Fuit aũt oſius corduba ciuitatis
epiſcopus. Cumqꝫ preter ſpem cauſa ꝓcederet et hereſis potius q̃m
pax ſperata valuiſſet·nichil impetrans remeauit qui fuerat pro pa
ce directus eccᵗarũ, Tunc illud famoſiſſimũ in nicea concilium
feruor p̃ncipis excitauit·publicis aſinis atqꝫ mulis et curracibꝫ eq̃s
epiſcopos et qui cum eis erãt ad ſinodum venire precipiens,

Hiſtorie tripertite Sozomeni liber primus explicit.

Incipit eiᷝdẽ hiſtorie liber ·ij· Incipiũt tituli libri ſecundi·

De preſulibus eccᵗarũ qui interfuerũt niceno cõcilio. Ca,··j·
De libellis oblatis impatore et ab eo iuſſis incendi et diſputa=
tione dogmatis ariani. Caplm Secundũ.
De laico ſimplici confeſſore virum dialeticum ſuperantem · et de ſene
ſimplici·philoſopho·chriſtianum dogma pandentem, Terciũ.